БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1920 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955 СЕНТЯБРЬ 17 СУББОТА № 187 (3381)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың Чазактар төлээлериниң аразынга болган чугаалажыышкыннарның түңнелериниң дугайында сөөлгү дыңнадыг (1 арын).

Барыын Германияже көжүрткеш, ында саадатырып турар совет хамаатылар дугайында айтырыгның талазы-биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннның медеглели (1 арын).

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотовтуң медеглели (1 арын).

ГФР-ниң Федералдыг Канцлери доктор К. Аденауэрниң болгаш Чазак төлээлериниң Москвадан үнүкени (2 арын).

Францияның парламент төлээлериниң Москвада келгени (2 арын).

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунда (2 арын).

К. Резниченко.—Көдээ ажыл-агый чылын үлегерлиг доозар (2 арын).

В. Туметей.— Культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылы дээш көдээ Советтерниң харыысалгазын бедидер (3 арын).

Австрияда совет шериглериниң командылакчызынга болган хүлээп алыышкын (4 арын).

Францияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Политбюрозунуң медеглели (4 арын).

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун улам ыңай кошкадырының оруунда чугула базым

Дүүн Москвага Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың Чазактар төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннар чедиишкинниг доозулган.

Чугаалажыышкыннарның түңнелинде ийи чурттарның аразынга дипломаттыг харылзааларны тургузар, ол сорулга-биле Боннга болгаш Москвага чогуур элчин черлерин доктаадып тургузар база онза болгаш бүрүн эргелиг элчиннериниң чергези-биле дипломаттыг төлээлекчилерни солчур дугайында талаларның солушкан чогуур чагааларында (Федералдыг чазактың болгаш бундестагтың, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң чөпшээрелиниң алдынганын барымдалаш, илеретинген дугуржулга чедип алдынган.

Совет Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың аразында кайы-кайызын билчир чорукту болгаш кады ажылдажылганы тайбыңның база айыыл чок чоруктуң эрге-ажыктарынга дүүштүр хөгжүдеринге ам доктаатынын турар дипломаттыг харылзаалар дузалаар деп чүвеге бүзүрел ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннның база ГФР-ниң Федералдыг Канцлери К. Аденауэрниң солушкан чагааларында илергейлетинин турар.

«Совет Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың аразынга таарымчалыг харылзааларны доктаадып тургузары болгаш хөгжүдери бүгү Германияга хамаарышкан шиитпирлетинмээн айтырыгларны шиитпирлээринге идиг берип база ооң-биле немец улустуң ниити национал кол айтырыын шиитпирлээринге—Герман демократтыг күрүениң чаңгыс эвин катап тургузарынга дузалаар ужурлуг» деп Н. А. Булганиннның чугаазында айтып турар. Ындыг уткалыг медегел К. Аденауэрниң чугаазында база бар.

Чоокку үеде Совет Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың аразынга садыгны хөгжүдериниң айтырыгларының талазы-биле чугаалажыышкыннар чорутунган турар дээр дугайын талалар база дугурушкан.

Совет Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың Чазактар төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннарның чедиишкинниг доозулганының дугайында медээни тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустар, хамыктың мурнунда совет болгаш немец улустар ханы күзел ханыышкыннынг ужуражырлар. Ол чугаалажыышкыннарның чедиишкинниг түңнели болза, ийи чурттарның аразынга моон соңгаргы кады ажылдажылганың тургустунарынга үндезин суур болур.

Ийи улустарның аразынга өжөөргек болгаш өскеленчек чоруктуң үелери оларга чүгле когаралдарны болгаш халаптарны таварыштырган деп чүвени төөгүлүг дуржулга өөредип турар. Харын, сыр дедир, Совет Эвилелиниң болгаш Германияның улустары кайы кайызының аразынга эки харылзаалардан болгаш кады ажылдажылгадан боттарынга улуг ажыктыг үүлдерни үргүлчү хандырып ап турган.

Совет улус герман улус-биле бодунуң харылзааларынга адаанзырак азы өжөөн негекчи чоруктуу кажан-даа барымдаалавайн келген. Делегейниң ийиги дайынының доозулганының соонда дораан-на Совет Эвилели немец улустуң бир кезээ болур — Герман Демократтыг Республика-биле эки, найыралдыг харылзааларны тургузуп алган. Ол харылзаалар бүгү талаларлыг кады ажылдажылганың быжыг үндезининге, деңгериниң болгаш бот-боттарының иштики херектеринче холгаарлашпазының үндезининге тургустунган. Амдыгааштан өгелөөш герман улустуң өске кезээ-биле — Герман Федералдыг Республика-биле эки харылзааларны тургузарының өгези салдынган.

ССРЭ биле ГФР-ниң аразынга дипломаттыг харылзааларны доктаадып тургузар дугайында Совет чазактың инициативазын өзугаар чорутунган чугаалажыышкыннар кайы кайызының билчириниң өзугунга, — дөрт күрүнелериниң чазактар баштыңнарының Женева чөвүлел хуралының киржикчилериниң барымдаалап турган болгаш ол чөвүлел хуралдың чедиишкинниг болурун хандырган өзугунга эрткен. Кажан улустар аразының өйү келген айтырыгларын бүгү-ле сонуургалдыг талаларның эрге-ажыктарын барымдаалап чугаалажыры болгаш шиитпирлээри болза, ажыл-ишчи кады-ажылдажылганың Женевага чедиишкинниг ажыглатынган методу дугуржуушкунну кылырынга калбак болдунар аргаларны ажыдып турар деп чүвени Москвага болган чугаалажыышкыннарның чедиишкинниг түңнелдери а күш-биле көргүзүп турар. Ол-ла үеде «күштүң туружундан» дээр бакка сургжаан политиканың шинектиг барымдаазы чок болгаш ону чорударын боттары оралдажып турар кижилерге ол политика буураашкындан өске чүү-даа бербес деп чүвени ол чугаалажыышкыннар база катап бүзүрелдиг көргүскеннер.

Боттарының бодалдарын ийи талалар ажыт-чажыт чогу-биле бүрүн илереткен чорук ССРЭ-ниң болгаш ГФР-ниң Чазактар төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннарның чедиишкинниг болурунга дыка улуг хемчээлдии-биле дузалаан. Ол бодалдар хөй-хөй үүлдерге чаңгыс аай болбаан-даа болза, шак ындыг ажыт-чажыт чок тайылбырлаашкын кайы-даа талаларга бот-боттарының туруштарын өкө билир болгаш дугуржуушкунче орукту тывар арганы берген. Совет даштыкы политиканың тургузукчу улуг ужур-дузазы ол чугаалажыышкыннар чоруп турда чаа күш-биле бадыткатынган, совет даштыкы политика эрткен үениң дуржулгазын барымдалавышаан, ол-ла үеде улустар аразының харылзааларының өйү келген айтырыгларын шиитпирлээрде эрткен үени эвес, харын хамыктың мурнунда келир үени барымдаалап турар, а бо таварылгада келир үе совет болгаш немец улустарның аразында эки, найыралдыг харылзааларны тургузарын негеп турар.

ГФР-ниң Чазак төлээлериниң Москваже чоруушкуну болза, ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның даштыкы херектер министрлериниң Женевага болур чөвүлел хуралынга «эге» хевирлиг чүве болур дээр дугайын даштыкы парлалга эвээш эвес бижээн. Москвада чугаалажыышкыннарның чедиишкинниг доозулганы болза, даштыкы херектер министрлериниң Женевага болур чөвүлел хуралы, бир эвес ооң бүгү киржикчилери кады-ажылдажылгаже чаагай күзел-соруун илередир болза, чедиишкинниг дооступ болур дээр дугайын херечилеп турар чаагай эге болу бөөр дээн утка-биле алырга аңаа чөпшээрежии болур.

Чугаалажыышкыннар чоруп турда эм Н. С. Хрущевтуң медеглээни болза: «Совет чазакта чаңгыс сорулга—бүгү делегейге тайбыңны хандырарының сорулгазы туруп турар. Найыралдыг харылзааларны тургузарындан өске оруктар дилевес бис, ол харылзаалар өске күрүнелерге—Англияга, Францияга болгаш Каттышкан Штаттарга улур азы өске кандыг-даа күрүнеге удурланган турзун деп күзевес бис. Ынчаар күзөөр болза, ол бистиң политикавыс эвес деп санаар бис. Совет Эвилели ГФР-биле таарымчалыг, найыралдыг харылзааларны тургузарын күзеп турар болгаш ындыг харылзааларны бистер бистиң күрүневис биле Великобританияның аразынга, бистиң күрүневис биле Францияның аразынга, бистиң күрүневис биле Американың Каттышкан Штаттарының аразынга, делегейниң өске-даа бүгү чурттары-биле тургузарын күзеп турар бис».

Совет Социалистиг Республиканың Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың Чазактар төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннарның түңнелдери болза, Совет Эвилели биле Барыын Германияның аразында харылзааларны таарымчалыг болдурарын шаптыктаарынга, ооң-биле «соок дайынны» катап төрүтүндүреринге, өгези ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактар баштыңнарының Женева чөвүлел хуралынга салдынган улустар аразының ажыл-ишчи кады ажылдажылгазын үрээринге чылдак тыварын оралдашкан чамдык бөлүктериниң кордалдарын доңгайтыр октап турар.

Дүүн Москвага доозулган чугаалажыышкыннарның түңнелдери болза, Совет Эвилели улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун улам ыңай чавырылдырары дээш, бүгү-де чурттар-биле оларның социал системаларының ылгалдыы хамаан чокка ажыл-ишчи кады-ажылдажылганы калбартыр дээш, бүгү делегейге тайбыңны болгаш айыыл чок чоруктуу быжыглаары дээш чайгылыш чок, шулургу демисежип турар деп чүвени бүгү делегейге чаа күш-биле көргүзүп турар.

Ол чугаалажыышкыннарның түңнелериниң дугайында медээни совет улус сеткил ханганының сагыш бодалы-биле уткып турар. Совет Эвилениң тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказының чаа чедиишкинин, улустар аразынга ажыл-ишчи кады ажылдажылганың бодалының чаа илерээшкинин, тайбың күштериниң чугула чедиишкинин оортан ол көрүп турар. Ындыг түңнелдер совет улустуң эрге ажыктарынга-даа, немец улустуң эрге-ажыктарынга-даа бүрүү-биле дүгжүп турар.

(«Правданың» сентябрь 14-теги мурнуку үүлү).

НОМНУ—КӨДЕЕЖЕ

садыының айтырыгларының тала- Центросоюзтуң баштаар чериниң органы чөвүлел хурал сентябрь сквада ажыттынган. Эвилелдешубликаларның, хөй-хөй областраш крайларның кооператив организацияларының төлээлекчилери, өлүмнүг хөй хереглекчилер эвилелдериниң болгаш көдээ хереглекчилер ниитилелдериниң лаңгыы ажылдакчылары ында киржип турар.

(СЭТА).

Совет Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың Чазактар төлээлериниң аразынга болган чугаалажыышкыннарның түңнелериниң дугайында

СӨӨЛГҮ ДЫҢНАДЫГ

Совет Эвилелиниң Чазак төлээлериниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың Чазак төлээлериниң аразынга 1955 чылдың сентябрь 9-тан эгелээш 13-ке чедир Москвага чугаалажыышкыннар болган.

Совет таладан чугаалажыышкыннарга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин (төлээлериниң баштыңы), ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү Н. С. Хрущев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы болгаш ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы М. Г. Первухин, ССРЭ-ниң Даштыкы Садыг Министри И. Г. Кабанов, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң Оралакчызы В. С. Семенов киришкен.

Герман Федералдыг Республиканың талазындан чугаалажыышкыннарга Федералдыг Канцлер доктор К. Аденауэр (төлээлериниң баштыны), Даштыкы Херектер Министри доктор Г. фон Брентано, Даштыкы Херектер Министерствозунуң Статс-Секретары доктор В. Хальштейн, Федералдыг Канцлериниң Канцеляриязының Статс-Секретары доктор Г. Глобке, Бундесраттың Даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының даргазы, Соңгу Рейн-Вестфалия чериниң Премьер-Министри К. Арфельт, Бундестагтың Даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының даргазы К. Г. Кизингер, Бундестагтың Даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының даргазының оралакчызы К. Шмид, Элчин Г. Бланкенхорн, Элчин Ф. фон Эккардт, Министериаль-директор доктор В. Греве киришкен.

Кайы-кайызын билчир чоруктуң байдалында эрткен чугаалажыышкыннарның үезинде Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың аразында харылзаа байдалдарының айтырыгларының талазы-биле санал-оналдарның калбак болгаш ажыт-чажыт чок солчуушкуну болган.

Совет Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың аразынга дипломаттыг харылзааларны доктаадып тургузар дугайында айтырыгны чугаалажыышкыннар үезинде чугаалажып көргей. Талаларның солушканы чогуур чагааларда (Федералдыг чазактың болгаш Бундестагтың, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң чөпшээрежилгелерин алганын барымдалаш) илеретингенин өзугаар ийи чурттарның аразынга дипломаттыг харылзааларны доктаадып тургузар, ол сорулга-биле Боннга болгаш Москвага чогуур элчин черлерин тургузар база Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчиннер чергези-биле дипломаттыг төлээлекчилер солчур деп дугуржулга чедип алдынган.

Дипломаттыг харылзааларны доктаадып тургузары Совет Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың аразынга Европага тайбыңның болгаш айыыл чок чоруктуң эрге-ажыктарынга таарыштыр кайы-кайызын билчир чоруку болгаш кады ажылдажылганы хөгжүдеринге бараан болур дээрзинге ийи төлээлер чөпшээрешкен.

Ооң-биле кады ийи талалар болза, Совет Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың аразынга таарымчалыг харылзааларны доктаадып тургузары болгаш хөгжүдери бүгү Германияга хамаарышкан шиитпирлетинмээн айтырыгларны шиитпирлээринге идиг берип база ооң-биле немец улустуң ниити национал кол айтырыын шиитпирлээринге — Герман демократтыг күрүениң чаңгыс-эвин катап тургузарынга дузалаар ужурлуг деп чүвени барымдаалап турар.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы болгаш Герман Федералдыг Республиканың Федералдыг Канцлери чедип алдынган дугуржулганы бадыткаары-биле чагаалар солушкан, оларның текстизин моон адаанда парлаан.

Совет Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың аразынга садыглажыышкынны хөгжүдериниң айтырыгларының талазы-биле чугаалажыышкыннарны ең чоокку үеде чорударының дугайын талалар база дугуржуп алган.

1955 ЧЫЛДЫҢ СЕНТЯБРЬ 13

Герман Федералдыг Республиканың Канцлери

дээрги Конрад АДЕНАУЭРГЕ

МОСКВА ХООРАЙ.

Дээрги Федералдыг Канцлер,

Совет Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың Чазак төлээлериниң аразынга болган чугаалажыышкыннарның үезинде чедип алдынган дугуржуушкун-биле холбаштыр Совет чазак Герман Федералдыг Республиканың чазаа-биле дипломаттыг харылзааларны доктаадып тургузар база Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчиннер чергези-биле дипломаттыг төлээлекчилер солчур деп шиитпирни хүлээп алганын Силерге бадыткаар алдарлыг болдум.

Ам тургустунуп турар дипломаттыг харылзаалар Совет Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың аразынга Европага тайбыңның болгаш айыыл чок чоруктуң эрге-ажыктарынга таарыштыр кайы-кайызын билчир чоруку болгаш кады ажылдажылганы хөгжүдеринге идиг бөөр дээрзинге бүзүрелин Совет Эвилелиниң чазаа илергейлеп тур.

Ооң-биле кады Совет чазак болза, Совет Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың аразынга таарымчалыг харылзааларны доктаадып тургузары болгаш хөгжүдери бүгү Германияга хамаарышкан шиитпирлетинмээн айтырыгларны шиитпирлээринге идиг берип база ооң-биле немец улустуң ниити национал кол айтырыын шиитпирлээринге—Герман демократтыг күрүениң чаңгыс-эвин катап тургузарынга дузалаар ужурлуг деп чүвени барымдаалап тур.

Моон-биле кады Совет Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың аразынга дипломаттыг харылзааларны доктаадып тургузар дугайында дугуржулга ону ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму бадылаары билек күштүг болуп кирер дээрзин медеглээр херек деп санап тур мен.

Мээң бедии-биле хүндүткеп турарымны бүзүрел-биле хүлээп алырыңарны, дээрги Канцлер, Силерден диледим.

Н. БУЛГАНИН.

МОСКВА, 1955 ЧЫЛДЫҢ СЕНТЯБРЬ 13

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы

Маршал дээрги Н. А. БУЛГАНИННГА

МОСКВА.

Дээрги Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы,

Герман Федералдыг Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң Чазак төлээлериниң аразынга болган чугаалажыышкыннарның үезинде чедип алдынган дугуржуушкун-биле холбаштыр Федералдыг чазак Совет Эвилелиниң чазаа-биле дипломаттыг харылзааларны доктаадып тургузар база Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчиннер чергези-биле дипломаттыг төлээлекчилер солчур деп шиитпирни хүлээп алганын Силерге бадыткаар алдарлыг болдум.

Ам тургустунуп турар дипломаттыг харылзаалар Герман Федералдыг Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң аразынга Европага тайбыңның болгаш айыыл чок чоруктуң эрге-ажыктарынга таарыштыр кайы-кайызын билчир чоруку болгаш кады ажылдажылганы хөгжүдеринге идиг бөөр дээрзинге бүзүрелин Федералдыг чазак илергейлеп тур.

Ооң-биле кады Федералдыг чазак болза, Герман Федералдыг Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң аразынга таарымчалыг харылзааларны доктаадып тургузары болгаш хөгжүдери бүгү Германияга хамаарышкан шиитпирлетинмээн айтырыгларны шиитпирлээринге идиг берип база ооң-биле немец улустуң ниити национал кол айтырыын шиитпирлээринге—Герман демократтыг күрүениң чаңгыс-эвин катап тургузарынга дузалаар ужурлуг деп чүвени барымдаалап тур.

Федералдыг кабинет болгаш герман Бундестаг бодунуң чөпшээрежиишкиннерин медеглээри билек амгы дугуржулга күштүг болуп кирер.

Дээрги Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы, мээң бедии-биле хүндүткеп турарымны бүзүрел-биле хүлээп алырыңарны Силерден диледим.

АДЕНАУЭР.

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың Чазактар төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннар

Сентябрь 13-те Москваның шагы-биле эртенгиниң 10 шакта Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың Чазактар төлээлериниң кызыы составтыг хуралы болган.

Чапсар соонда, 15 шакта ССРЭ-ниң болгаш ГФР-ниң Чазактар төлээлериниң дөртү хуралы бүрүн составтыг болуп эрткен. Хуралга Совет Эвилели биле Герман Федералдыг Республиканың аразынга дипломаттыг, садыг болгаш культурлуг харылзааларны тургузар дугайында айтырыгны чугаалажыры үргүлчүлээн.

Хуралдың эгезинде ССРЭ-ниң Чазак төлээлериниң баштыны, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин болгаш ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов медеглелдер кылганнар, оларның медеглелдериниң текстизин аңгы парлаар.

ССРЭ-ниң Чазак төлээлериниң баштыны, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин, ГФР-ниң Чазак төлээлериниң баштыны, Федералдыг Канцлер К. Аденауэр, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү Н. С. Хрущев, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов, ГФР-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунуң Статс-Секретары В. Хальштейн оларның киржилгези-биле болган санал-оналдар солчулгазының түңнелинде Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың аразынга дипломаттыг харылзааларны тургузар дугайында шиитпир хүлээп алдынган болгаш ол сорулгалар-биле чогуур чагааларны солчурун шиитпирлээн.

ССРЭ-ниң болгаш ГФР-ниң Чазактар төлээлериниң чугаалажыышкыннары моон-биле доозулган, Москвага болуп эрткен чугаалажыышкыннарның түңнелериниң дугайында кады кылдынган дыңнадыг хүлээп алдынган.

Барыын Германияже көжүрткеш, ында саадатырып турар совет хамаатылар дугайында айтырыгның талазы-биле

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. БУЛГАНИННЫҢ медеглели

Эрткен дайынның чылдарында Совет Эвилелиниң түр эжелетирген девискээрлериниңден Германияже гитлержи армия хөй-хөй чүс муң тайбың совет хамаатыларны күш-биле чоруткан. Ол совет кижилериниң дыка хөйү Германияда лагерьлерге болгаш албадалдыг ажылдарга өлүп калган. Гитлержи армияны чылча шапканының соонда дириг арткан совет көжүрткен хамаатыларның хөй кезиң Төрээн чуртунче ээп чедип келген. Ынчалза-даа эвээш эвес кезээ колдуунда-ла Барыын Германияда саадатырган турган.

Бар медээлер өзугаар алырга, Герман Федералдыг Республиканың девискээринде мынчага чедир чүс муң ажыг ындыг совет хамаатылар хөй нургулайында-ла «хамаатылал чок кижилер» кылдыр адатырып алган туруп турар. Төрээн чуртундан болгаш боттарының өг-бүлелериниңден күш-биле чардырган ол салымы бак кижилериниң хөй кезиниң доктаамал ажылы, чурттаар оран-сууру, амыдыраар хөренгизи чок болуп, аар-берге байдалга болгаш чедимче чок чорукка таваржып турар. Олар өске кижилериниң холунда эрге-медел чок болгаш хамаарылгалыг кижилериниң байдалында туруп турарлар. Көжүткен, боттарының аар-берге байдалынга хөнүү чок дыкз хөй совет хамаатылар Герман Федералдыг Республиканың девискээринде кара-бажыңнарга кадагалатынып турарының хөй-хөй таварылгалары биске база билдингир.

Совет Эвилелинге хамаарыштыр өжөөтен хөөнүг элээн хөй организациялар чогуур эрге-чагыргаларның деткимчези-биле өжөөтен пропаганданы чорудуп, оларның чаныш чоруур херээн моондактап, Төрээн чуртунче дедир чоруур күзелдиглерни коргудуп, сүртедип база өлүрүп кырып турар. Ооң-биле кады ол кижилерни кем-буруулуг политиктиг сорулгаларга ажыглаар дээн болдурар аргажок оралдажыышкыннар үргүлчүлеп турар.

Совет көжүткен хамаатыларга хамаарыштыр Герман Федералдыг Республикада тургустунган шак ындыг байдал болза, кижиге ынак чоруктуң болгаш кижиниң хосту-нуң принциптери-биле чөрүшкек болуп турар таарымча чок чорук болур деп санаар бис. Онзагай байдалдарның ужурунда боттарының Төрээн чуртунга хамаарыштыр багай чорук кылган совет хамаатыларны-даа камгалаарын Совет чазак бодунуң хүлээлгези деп санап турар. Бистер болза, олар этиниң алыр дээрзинге идегээр болгаш оларның үүлгеткен чоруктары дээш оларны шыңгыы харыысалгаже киирбес бис.

Олче ГФР-ниң Чазак төлээлериниң кичээнгейин угландырбышаан, бистер ГФР-ниң Чазаа чогуур хемчеглерни алыр болгаш көжүткен совет хамаатыларның Төрээн чуртунче ээп чанарынга бодунуң деткимчезин көргүзер дээрзинге идегеп турар бис.

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. МОЛОТОВТУҢ медеглели

Иштикиниң болгаш улустар аразының шугумнарынга ужудуушкуннар кылып чоруп турар совет ужудукчуларның медээлерин өзугаар алырга, адаанда чүктерлиг агаарның улуг шарларының агаарга хыналда чок ужуушкуннары көстүп чоруп турар. Ол шарларның диаметри 8 метр болгаш вертикалы 16 метр чедип турар. Совет Эвилелиниң девискээринге тудуп алдынган ындыг шарларны хынап көөрге, ында аскан чүктер үш чүс килограмм чедип турар.

Ол агаар шарларын Барыын Германияның девискээринден ССРЭ-ге болгаш Европаның өске-даа күрүнелеринге хамаарыштыр бодунуң өжөөтен чоруунуң хуудустарын болгаш пропагандачы литературазын тарадыр дээш чорудуп турар деп чүве билдингир.

Совет ужар-чүүлдүң эртем-билиглиг тускай эртемнилериниң кылган түңнелдерин өзугаар алырга, ындыг шарлар агаар транспортунга айыылдыг болуп турар. Хонуктарның аңгы-аңгы үелеринде, аңгы-аңгы бедиктерге болгаш аңгы-аңгы угланыышкыннарга ужуп чорааш, ол шарлар иштикиниң болгаш улустар аразының оруктарынга ужудуушкуи кылып чораан самолеттарның пассажирлериниң болгаш экипаж кежигүннериниң амы-тынынга кыжаныш чоруурлар.

Бар медээлер өзугаар алырга, ол шарларны Барыын Германияның девискээринден америк организациялар салып үндүрүп турар. Дыка хөй ындыг шарларны август 15-те «Хосталга дээш крестилиг поход» деп америк организация салып үндүрген деп айыткаш, ылаңгыя Мюнхенде америк радиостанция бо чылдың август 16-да ол дугайын ажыы-биле медеглээн болгай.

Үстүнде айыткан үүлче Федералдыг Канцлериниң кичээнгейин углавышаан, Совет чазак болза, үстүнде айытган үүлгедиишкиннерни соксадырынче болгаш Совет Эвилелиниң иштики шугумнарынга, а ол ышкаш ССРЭ-ниң болгаш Европаның өске-даа күрүнелериниң девискээрлериниң кыры-биле чоруткан улустар аразының шугумнарынга ужуп чораан самолеттарга агаар шарларының тургузуп турары айыылды чайладырынче угланган эргежок чугула хемчеглерни ГФР-ниң ап чорударын манап турар.

ГФР-ниң Федералдыг Канцлери доктор К. Аденауэрниң болгаш Чазак төлээлериниң Москвадан үнүпкени

Герман Федералдыг Республиканың Федералдыг Канцлери доктор К. Аденауэр сентябрь 14-те Москвадан төрээн чуртунче үнүпкен.

Доктор К. Аденауэр-биле кады ГФР-ниң Чазак төлээлериниң кежигүннери: Даштыкы Херектер Министри доктор Г. Фон Брентано, Даштыкы Херектер Министерствозунуң Статс-Секретары доктор В. Фальштейн, Федералдыг Канцлериниң Канцеляриязының Статс-Секретары доктор Г. Глобке, Элчин Г. Бланкенхорн, Министериал-директор доктор В. Греве, Ажылагый Министерствозунуң Даштыкы-экономика килдизиниң удуртукчузу доктор Г. Рейнхардт, Даштыкы Херектер Министерствозунуң Садыг-политика килдизиниң удуртукчузу доктор Г. Ван Шерпенберг, Даштыкы Херектер Министерствозунуң Культура килдизиниң удуртукчузу доктор Г. фон Трютцшлер, Элчин Ф. фон Эккардт, Даштыкы Херектер Министерствозунуң Протокол килдизиниң начальниги Төлээлекчи доктор Э. Г. Мор, Төлээлекчи доктор Г. фон Вальтер, Министериальдиригент доктор У. Мюллер, доктор Г. Кох, а ол ышкаш төлээлерни үдеп чоруур Бундесраттың Даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының даргазы К. Арнольд, Бундестаттың Даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының даргазы К. Г. Кизингер болгаш ол Комиссияның даргазының оралакчызы К. Шмид база үнүпкеннер.

ГФР-ниң Чазак төлээлерин Н. А. Булганин, В. М. Молотов, М. Г. Первухин, М. А. Суслов, Даштыкы Садыг Министри И. Г. Кабанов, РСФСР-ниң Культура Министри Т. М. Зуева, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң Оралакчылары А. А. Громыко болгаш В. С. Семенов, Моссоветтиң күүскомунуң даргазы М. А. Яснов, ССРЭ-ниң ДХМ-ниң коллегия кежигүнү Л. Ф. Ильичев, ССРЭ-ниң ДХМ-ниң 3-кү Европа килдизиниң эргелекчизи С. Г. Лапин, ССРЭ-ниң ДХМ-ниң Протокол килдизиниң эргелекчизи Ф. Ф. Молочков, Москва хоорайның комендантызы генерал-майор Н. С. Колесников, совет болгаш даштыкы журналистер үдээннер.

Москвада дипломаттыг корпустуң Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчиннериниң дуайени Швецияның элчини Р. Р. Сульман, Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчиннер: Американың Каттышкан Штаттарының — Ч. Э. Болен, Великобританияның —сэр У. Хэйтер, Францияның —Л. Жокс база төлээлерни үдээнер.

...Внуково аэродромун Герман Федералдыг Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шимээн. Доктор К. Аденауэрге хүндүлүг таныылдың начальниги рапорт берген. ГФР-ниң болгаш ССРЭ-ниң күрүне гимнилери чаңгыланып турган. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин биле Федералдыг Канцлер К. Аденауэр хүндүлүг таныылды эргээн. Канцлер К. Аденауэр совет дайынчыларже көрүп келгеш орустан «Байырлыг!» деп чугаалаан. Олар база шак ынчаар аңаа бир үнбиле харыылаан.

Москвадан ужуп үнериниң мурнунда Канцлер доктор К. Аденауэр микрофон мурнунга дараазындагы медеглелди кылган:

— Бүгү делегейде тайбыңга ажыктыг ыллыр бистер маңаа, Москвага кады ажылдадывыс деп медерээшкин-биле бистиң төрээн чуртувусче ээп чаныы тур бис. Бистиң ол күш-ажылывыс бистиң ийи улустарывыска чаагай түннелдерни бээр дээрзинге бүүрөп тур мен.

Совет чазактың удуртукчулары болгаш өске-даа үдекчи кижилер дээрги К. Аденауэр-биле, ГФР-ниң Чазак төлээлериниң кежигүннери-биле болгаш төлээлерни үдээн кижилер-биле чарлып байырлашкан. Олар Москвага турда оларга көргүскен чаагай хүлээп алышкын дээш өөрүп четиргенин илергейлээн.

Канцлер К. Аденауэрниң олурупканы самолёт эртенгиниң 10 шак 15 минута турда агаарже көдүрлүп үнген.

(СЭТА).

Францияның парламент төлээлериниң Москвада келгени

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң чалааның ёзугаар Францияның парламент төлээлери сентябрь 14-те Москвада чедип келген. Төлээлерни Францияның Национал хуралының даргазы Пьер Шнейтер баштап чоруур. Төлээлериниң составында Айдрэ Мерсье, дээрги Жакилин Томе-Патенотр, Венсан Бади, Алекс Рубер, Эдуард Депре, Раймон Шмиттен, Пьер Гаре, Жан Пюша, Робер Обэ, Эдмон Баррашен, Альбер Газье, Роже Удэ, Антуан Гиттон, Жан Кань, Франсис Кэйе, Омер Капель, Пьер Де Жа Гонтри, Эда Мамаду Диа. Парламент төлээлери-биле кады ёес кижи составтыг бөлүк француз журналистер база келген.

Францияның болгаш ССРЭ-ниң күрүне туктары-биле шиметтинген турган Внуково аэродромунга парламент төлээлерни ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы А. П. Волков, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Национаддар Совединиң Даргазы В. Т. Лацис, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретарының Оралакчызы Д. Ф. Горкин, ССРЭ-ниң Министрлери В. Г. Бакаев, К. П. Горшенин, А. Н. Задемидко, В. П. Зотов, И. И. Носенко, Д. В. Павлов, СЭТА-ның харыысалгалыг удуртукчузу Н. Г. Пальгунов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттары А. Ф. Борисов, Т. М. Зуева, У. Кидирбаева, И. А. Федченко, РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаты П. Я. Кочина, ССРЭ-ниң Министрлериниң Оралакчылары С. А. Борисов, Н. Т. Федоренко, Моссоветтиң күүскомунуң даргазы М. А. Яснов, Моссоветтиң күүскомунуң даргазының оралакчызы З. В. Миронова, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Канцеляриязының начальниги Н. К. Козлов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Протокол начальниги Г. И. Фомин, ВЦСПС-тиң секретары И. П. Гуреев, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң килдис эргелекчизи Ю. А. Боролев, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунуң 1-ги Европа килдизиниң эргелекчизиниң хүлээлгезин күүседип турар С. С. Михайлов, «Известия» солунның кол редакторунуң оралакчызы А. Г. Баулин, ВОКС-туң баштаар черинин кежигүнү Л. Д. Кислова, Москваның ажылчы чоннарының хөй санныг төлээлекчилери, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунуң харыысалгалыг ажылдакчылары уткып алган.

Францияның ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини Луи Жокс, элчин черинин ажылдакчылары, парлалга төлээлекчилери база парламент төлээлерин уткаан.

Аэродромга чыылганнар француз улустуң төлээлекчилеринге байыр чедирип, чаагай найыралдыг ёзу-биле үргүлүүлеп, адыш часкан турганнар. Москваның пионерлери аалчыларга чечектер эккеп тудускан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы А. П. Волков француз парламентаринин депутаттарынга ымыча деп чугаалаан:

— Дээрги дарга!

Дээрги депутаттар болгаш сенаторлар!

Бистиң Төрээн чуртувустуң найыслалы —Москвага келгениңер-биле холбаштыр Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң мурнундан Силерге чүректиг ханызындан байыр чедирерин менээ чөпшээрел көрүңер!

Француз улустуң — парламент ёзуунуң чүс-чүс чылдардагы чаңчылдарын шингээдип алган улустуң төлээлекчилерин боттарының аалчылары кылдыр хүлээп алыры биске онза өөрүнчүг-дүр.

Бир эвес француз парламентарийлериниң Совет Эвилелинде келгени Францияның болгаш Совет Эвилелиниң аразынга найыралдыг харылзааларны улам ынай бызыглаар талазы-биле улуг ужур-дузалыг болур деп чугаалаар болзумза, бистиң ийити бүзүреливисти илергейлээним ол болур деп бодай-дыр мен.

Бистиң чуртувус-биле болгаш бистиң улузувустуң амыдыралы-биле таныжар арганы Силерге тыпсыр өөрүшкүлүг болур бис. Совет Эвилелинге турарыңарның үезинде тайбың күш-ажылды кылып турар совет кижилер Францияның улузу-биле найыралды болгаш кады ажылдажылганы калбартырын база бызыглаарын изиннибиле күзеп турар болгаш бүгү улустарның аразынга тайбыңның хөрээн камгалаар деп долу шиитпирлиг дээрзин көре бээр силер.

Бистиң улустарывыстың политиктиг, ажыл-агыйжы болгаш культурлуг амыдыралының эң-не янзы-бүрү адырларынга амгы келишкин улам-на сырый харылзааларга чедирип келир дээрзинге идеген турар бис.

Ол үүгү алыс түннелинде барып улустар аразында дүшкүүрлүг чорукту чымчадырынга идиг бээр болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарының хөрээнге чугула фактор болур.

Эргим аалчылар, кирип моорлаңар!

Францияның Национал хуралының даргазы Пьер Шнейтер харыы сөзүн чугаалаан. Чаагай хүлээп алышкын дээш, аэдродромга уткуп келгеннериң илергейлээни чаагай сеткил-сагыш дээш чүректиг ханызындан өөрүп четиргенин ол илергейлээн.

(СЭТА).

Көдээ Советтиң депутады

Ооржак Даттыг Лопсановна болза, аныяндан тура-ла хөй-ниити ажылынга идепкейлиг киржип келген. Ол ам Сүт-Хөл районнуң Жданов аттыг колхозунда ажылдап турар.

Эш Ооржак Даттыг ол колхозка ажылдаанының беш чылдарының дургузунда үлегерлиг күш-ажылчы болгаш хөй-ниитичи чоруун көргүскен. Чер-чер Советтеринге сөөлгү соңгулдалар үезинде Алдан-Маадыр көдээ Советтиң депутадынга ол соңгуткан.

Эш Ооржак Даттыг колхозтуң хаван фермазының эргелекчилинге ам ийи чыл ажылдаан. Бо чылын хаван өстүрериниң планын ажыр күүсеткен.

Бодунуң депутат хүлээлгезин ол базала эки күүседип, көдээ Советтиң күүсекчи комитединиң ажылынга идепкейлиг дузалажып турар.

Депутат Ооржак Даттыг бо чылын ажылчы чоннарның ортузунга тайылбыр ажылын чорудуп турган, 1000 ажыг рубль бот-өнаалла үндүрүүн, 950 рубль көдээ ажыл-агый үндүрүүн, 890 рубль страхование төлелгезин чоондан чыгган, көдээ Советке эккеп дужааган.

М. ДАРЖАЙ.

Мурнакчы чылгычы

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң хоочун чылгычызы эш М. Сагаан ниитиниң чылгы малының баш санын өстүрер, күш-деңгелин шыырак болдурар дээш кызымак чүткүлдүг ажылдап турар.

Колхоз баштаар черинден 1950 чылда 243 баш чылгыны хүлээп алган 1955 чылга чедир 920 баш чедир өстүрүп, база бо чылын төрүзе чогуур 180 беден 180 кулунну чаңгыс-даа чидириг чокка ажаап доруктурган. Эрткен 6 чылдың дургузунда 667 кулуннарны колхозка ол өстүрүп берген.

Эш Сагаан малдың баш санын өстүрери-биле кады ооң кышкы, чайгы одарын бөлүктерге үзүп, ону шын таарыштыр одарладып турар болгаш малдың уксаазын экижидери-биле зоотехниктиң сүмезин сагывышаан Буденновчу уксаалыг 37 кулуннарны сөөлгү ийи чылдың дургузунда алган.

С. СОТНАМ.

Планын ажыр күүседип турар

Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг суурда кино механики эш И. Дектеренко онаашкан ажылын ак-сеткилдиг кылып, үш чыл дургузунда ажылдап турар.

Кино үндүрериниң ай планын ол үргүлчү ажыр күүседип келген. Орулга талазы-биле алырга бо чылдың баштайгы чартыында 5400 рубльди киирер турган, 900 рубльди ажыр киирген. Неделяда үш катап кино үндүрер турган, 4—5 катап үргүлчү доктаамал үндүрүп келген. Ол чыл планын орулга талазы-биле Октябрьның 38 чыл оюн таварыштыр күүседип алыр хүлээлге-биле ажылдап турар.

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунда

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Чазааның чалаанын ёзугаар Бирма Эвилелиниң Премьер-Министри У Ну Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелинге 1955 чылдың октябрь-ноябрьда чаагай тура-соруктуң аян-чоруун кылып келир.

(СЭТА).

Агитатор болгаш организакчы

Бажының дүктерин аянныг кылдыр дыран алган, ак-шокар хөйленгиг, даштындан көөрге чээрби хар иштинде аныяк оол «Шын» солунның чаа номерин холунда тудуп алгаш, чыылганнарга номчуп берип турган. Кызыл районнуң «Баян-Хем» колхозта клуб эргелекчизи Николай Маадының ол колхозтуң № 1 хову бригадазының кежигүннеринге келгеш, дүштеки чемненилге үезинде солун номчулгазын ынчаарда кылып турганы ол.

Н. Маады дүжүт ажаалдазының үезинде тараажылар ортузунда агитатор болуп ажылдавышаан, бо аразында солун номчулгазын 8 удаа, районнуң культура килдизиниң чорудуп бергени лекцияларны 2 катап кылган.

Тараа ажаап алышкынының үезинде хову бригадазынга агитаторлап ажылдаарындан аңгыда эш Маады Баян-Хемде сүтбараан фермазының ажылдакчыларының ортузунга солун номчулгаларын, беседаларны үргүлчү чорудуп турар. Тараажылар болгаш малчыннар ортузунга агитас-массалыг ажылды чорударда агитатор эш Маады ажыл-агыйның сорулгалары-биле тодаргай холбаштырып, номчулга, беседа бүрүзүн дыннакчыларга эң билдингири-биле кылып берип турар. Кызымаккай хөй-ниитичи агитаторнуң ажылын колхозчулар бедин-биле үнелеп турарлар.

Николай Маады хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киришпишаан, бодунуң онаашкан ажылын ак-сеткилдиг, үлегерлиг кылып турар. Колхозтуң клубун эргелекчилевишаан, ында номчулга бажыңының ажылын база харылап, анаа эвээш эвес ажылдарны организастап келген. Колхозтуң клубу амгы үеде колхозчуларның, ылаңгыя колхозчу аныяктарның хостуг шактарда культурлуг ёзу-биле дыштаныр, ойнап хөглээр черн болу берген. Чижээ, чоокта бир субботада «Максимка» деп кинофильмниң үнерин улуг ужуктер-биле бижээш колхозчу суурнуң көскү-көскү черлериниге чарлаан турган. Ол кежээниң 8 шакка чедир элээн каш минуталар арткан турда-ла колхозчу суурнуң чурттакчылары, оолдар болгаш кыстары «Максимканы» көөрү-биле чыглып келгеннер. Кежээкиниң 8 шак чедип турда киномеханиги эш Демихов ук кинофильмниң допчу утказын тайылбырлаарга эш Маады билдингири-биле көрүкчүлерге очулдуруп берген. Ооң соонда кино үнүп эгелээн болгаш ол солун совет чечен фильмниң утказын көрүкчүлер эки билип, улуг сонуургал-биле көргеннер.

Ол кинокартинаның соонда суурнуң аныяктарының массалыг кежээзи болган. Аныяктарның кежээзин эш Маады Николай клубтуң активчилериниң киржилгезин-биле баш бурунгаар белеткээн. Ол кежээ аныяктар солун ырларны ырлажып, «Дунайның чалгыглары» деп алдарлыг танцыны база өске-даа танцыларны ойнап, чаа ырларны болгаш танцыларны өөренип эрткеннер.

Клубтуң кышкы үеде чорудар ажылының планын тодаргай чогаадып кылган болгаш баштайгы сорулгаларын ам күүседип эгелей берген.

Б. БҮРҮҢНЕЙ.

Советтериң организас-массалыг ажылын экижидер

Чоокта чаа ажылчы чоннар депутаттарының Өөр район Совединиң дөртү сессиязы болган. Сессияга районда Советтериң организас-массалыг ажылының дугайында райкүүском даргазы эш Бойдунуң илеткелин чугаалашкан.

Советтериң организас-массалыг ажылында, районнуң колхозтарының ажылагыйында, ылаңгыя СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле ажылда чамдык чедишкиннерни илеткелчи болгаш сессияга санал бергеннер демдеглээн.

Ооң-биле кады район Совединиң болгаш көдээ Советтериң организас-массалыг ажылында улуг четпестерни сессия илереткен. Хандагайты суур Соведи (даргазы эш Канчыыр-оол) чыл эгезинден бээр 8 удаа сессия чыылдырар турган чүгле 4 катап, күүском хуралдарын чүгле 5 удаа эрттирген. Ол ышкаш ажылчы чоннарның бөлүктер хуралдарын чыл эгезинден бээр чүгле 3 катап чыылдырган. Соңгукчулар мурнунга депутаттарның отчёттарын организаставаан. Ынчангаш ол Советтиң массабиле харылзаазы дыка кошкак.

Район Совединиң болгаш көдээ Советтериң депутаттары боттарының кылган ажылының дугайында соңгукчулар мурнунга отчёттар кылып бээрин сонуургавайн турар. Үндүрген шиитпирлериң күүседезин организастаарынга депутаттарның калбак киржилгезин хандырбайн келген.

Райкүүскомнуң ниити килдизиниң эргелекчиси эш Даваана депутаттар шынгыы шүүмүүлээннер. Эш Даваа болза, көдээ Советтериң ажылынга хүн-бүрү практиктиг дузаламчы көргүзериниң өрнунга харын үргүлчү арагалаар чорукче хандып, онаашкан ажылынга ак-сеткилдиг эвес чоруун көргүзүп, райкүүскомнуң 3200 рубль хөрөңгизин хуузунда ажылгааны илерээн.

Райкүүскомнуң чанында доктаамал комиссияларның ажылы барык чорбайн болгаш комиссиялар план чок ажылдап, боттарының хуралдарын безин чыылдырбайн турар. Советтериң организас-массалыг ажылының экиживаанының дугайын районнуң ажыл-агый талазы-биле чамдык сорулгалары четпес күүсетинин турары херечилеп турар. Ылаңгыя мал чемнериниң белеткели, дүжүт ажаап алышкынга дыка оожум организастатынган.

Сессия илеретинген четпестерни узуткаарынче угланган шиитпирни хүлээп алган.

А. АДЫГЖЫ.

Көдээ ажыл-агый чылын үлегерлиг доозар

Бистиң областың колхозчулары, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчылары бистиң улуг Төрээн чуртувустуң социалистиг көдээ ажыл-агыйының бүгү ажылышчилери-биле бир дөмей СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин кызымаккай күш-ажылы-биле амыдырада чедишкинниг боттандырын турар.

Көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларын улам ынай шиитпирлиг көдүрер дээш демиселге бистиң областың чамдык колхозтары, МТС-тери болгаш совхозтары бо чылын алаян чедишкиннерни чедип алган.

Колхозтарның болгаш совхозтарның шөлдеринде кызылтастың болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа культураларының байлак дүжүү өскен, мал ажылының фермалары төрүтүнген малдың чаш төлүнүң күсели-биле дыка немешкен, ниитиниң малының продуктулуу бедзен, хөй-хөй чаа тудуглар өскен.

Сентябрь 1-де турган байдал-биле алырга, колхозтарда ниитиниң малын хөгжүдериниң планнары ажыр күүсетинген, дүк, сүт болгаш чүүргалар белеткээриниң база садын алырының күрүне планнары хуусаа бетинде күүсетинген. Амгы үеде колхозтарда, МТС-терде болгаш совхозтарда дүжүт ажаап алышкының кыска хуусааның иштинде, чидириг чокка чорудар дээш, тараа белеткелериниң планнарын хуусаа бетинде күүседир дээш идепкейлиг демисел чоруп турар.

Хөй-хөй колхозтар, а ол ышкаш Каа-Хем болгаш Бии-Хем районнар ниитизиннибиле ол бирги чергениң сорулгазын чедишкиннинг күүсеткеннер, ынчаарга хөй-хөй колхозтар ону доозарынга чоокшулап орар.

Мал чемнерин белеткээриниң планын доозар талазы-биле, кышкы мал кажааларын белеткээр талазы-биле ажылдар колхозтарда болгаш совхозтарда үргүлчүлеп турар.

Ооң-биле кады чедип алган чедишкиннерге ооҗургаш база бо чылын бистиң областың хөй-хөй колхозтарының, МТС-териниң болгаш совхозтарының ажылында бар болуп турар болгаш моон ынай шыдажып болбас улуг четпестерни көрбейн баар болза, шын эвес болур ийик.

Хөй-хөй районнарның партия болгаш совет организациялары бо чылын база-ла колхозтарның, МТС-териниң болгаш совхозтарның ажылын кошкак удуртуп, багай контрольдан келгенин, колхозтарда, МТС-терде болгаш совхозтарда бар аргаларны оларның мурнунда турар ажыл-агый сорулгаларын эң чедишкиннинг шиитпирлээринге долдур ажыглаар чорукту хандырбаанын демдеглезе чогуур.

Бистиң областың колхозтарында болгаш совхозтарында, ылаңгыя мал ажылының адырында, мал чемнерин белеткээриниң болгаш мал кажааларын тударының хөрөнде улуг четпестер бар.

Хөй-хөй колхозтарда, совхозтарда болгаш бүдүн-бүдүн районнарда мал чемнерин белеткээриниң планнарын күүседириниң үзүлгенин, а ниитиниң мал ажылының продуктулуу дендии куду болуп артып үргүлчүлеп турарын партияның чамдык райкомнарының, райкүүскомнарның, колхозтар баштаар черлериниң база МТС-тер болгаш совхозтар директорларының талазындан ажыл-агыйның ол чугула адырын харыысалга чок көрүп турары-биле тайылбырлап болур.

Чижээлээрге, Бай-Тайга районнуң колхозтарында сиген белеткели чүгле 32 хуу, силостуу—20,5 хуу; Тес-Хем районнуң колхозтарында сигеннии—49,5 хуу, силостуу—11 хуу; Таңды районнуң колхозтарында сентябрь 10-дагы байдал-биле алырга, силос белеткели чүгле 9,5 хуу күүсетинген.

Бай-Тайга болгаш Тес-Хем районнарның колхозтарынга мал чемнерин белеткээриниң планнары чыл бүрү күүсетинмези чаңчыл болган, ынчангаш ында ниитиниң мал ажылының продуктулуунуң дендии кудузу таварылга эвес. Чижээлээрге, Бай-Тайга районнуң колхозтарынга инек бүрүзүнден-не ортумаа-биле 400 килограмм сүттү саар турган, 11 айларның дургузунда саар инек бүрүзүнден-не ортумаа-биле 194 килограмм сүттү саггаан.

Областың дыка хөй колхозтарында мал кажааларының болгаш өске-даа ажылагый тудугларының, тудуушкуну дыка багай чоруп турар. 112 муң баш мал кирер мал кажааларын тударын планнаан турбуже чүгле 48 муң баш мал кирер кажаалар туттунган болгаш 30 муң баш мал кирер кажаалар тудуушкун үе-чаазында туруп турар. Хөй-хөй колхозтар картофель шыгжаар черлери чок, оларны тударынга амдыгаа чедир кирбээн. Бир эвес бо четпестерни узуткавас болза, областың хөй-хөй колхозтарынга чыл бүрү таваржып келгени ышкаш картофель үрезиннерин баксыраныр чорукка чедирери чайлаш чок.

Көдээ ажыл-агый чылы доозулгуже чедир саңныг хүннер арткан. Ол хүннериң дургузунда колхозтарга, МТС-терге болгаш совхозтарга хөй-хөй кончуг улуг ажылдарны күүседири эргежок негетинин турар.

Партия болгаш совет организациялар амгы үеде бүгү колхозчуларның, механизаторларның, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының күженишкиннерин колхозтарда, МТС-терде болгаш совхозтарда көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылдарын доозарынче онза кичээнгей-биле угландырар хүлээлгелиг болгаш ол ажылдарны ёй-шаанда шынарлыг күүседир төлээде, немей арга-хемчеглерни дилеп тыварын организастаар хүлээлгелиг.

Сорулга чүл дээрге, чер-черге организастыг болгаш политик-массалыг ажылды күштелдирип турган, колхозчу массаларның, механизаторларның, МТС-тер, совхозтар ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң күш-ажылчы идепкейин чаа деңнелче көдүрүп, база аңаа үндезилээш бо көдээ ажыл-агый чылының ажылдарын доозарының хөрөнге улуг чедишкиннерни чедип алыры болур.

Колхоз болгаш совхоз бүрүзүнге саат чокка шиитпирлээри эргежок чугула бирги элчегде сорулга болза, тараа ажаап алышкыны болгаш тараа белеткелери болуп турар. Областың колхозтарында болгаш совхозтарында тараа ажаап алырынга четчир саныг комбайннар болгаш өске-даа машиналар бар турбуже, ол ажыл чогуур деңнелде эвезин демдеглээри эргежок чугула. Бир комбайнның дүн-хүнде ортумак ажылдаашкыны МТС-терде 8 гектар, а совхозтарда чүгле 5 гектар болуп турар, комбайннар-биле ажаап алышкын үезинде болгаш колхозтарның шаннарынга тарааны сөөртүп турарының үезинде база «Заготзернонуң» белеткел пунктуларынга хөй-хөй чидириглерни болдуруп турар. Бай-Тайга районнуң «Дөң-Терек» колхозка комбайннар-биле ажаап алышкын үезинде кызылтастың ажаатынган гектар бүрүзүнден чидириг 5 ажыг центнер болуп турар болгаш арбайныы—3 центнер ажыл турар. Таңды районнуң Буденный аттыг, Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук», Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозтарда болгаш өске-даа хөй-хөй колхозтарда база-ла ажаап алышкын үезинде тарааның улуг чидириглерин болдурган.

Чамдык совхозтарның директорлары болгаш колхозтарның даргалары комбайннар-биле бастырган тараа көвүдей бээрге сөөртүп четикнес-тир бис деп чылдак-биле комбайннарның ажылын сөксадыр шын эвес чорукту болдуруп турарлар.

Партия болгаш совет организациялар тараа ажаап алышкынында бар четпестерни чайладыр талазы-биле шиитпирлиг хемчеглерни алыр болгаш ажылда мурнакчы дуржулганы чер болганга нептередиринге үндезилээш, тараа ажаап алышкының ёй-шаанда чорудар, ажаап алышкын болгаш сөөртүлге үезинде тарааның чидириин узуткаар база областың колхоз болгаш совхоз бүрүзүнге тараа белеткелериниң планнарын хуусаа бетинде күүседир чорукту хандырарын чедип алыр ужурлуг.

Ооң-биле чергелештир колхозтарга болгаш совхозтарга 1956 чылдың тарылгазынга үрезиннер болгаш магадылал фондуларын урарының хөрөнче улуг кичээнгей салдынган турар ужурлуг. Партия болгаш совет организациялар колхоз болгаш совхоз бүрүзү үрезиннер-биле долу хереглелинге хандыртынган турзун дээш үрезин фондуларының уруушкунунга болгаш арыглаашкынынга шыңгыы контрольду боттандырар ужурлуг. Эки үрезиннер келир чылдың бедик дүжүттериниң үндезини болур деп чүвени барымдалаш, колхоз болгаш совхоз бүрүзүнге чүгле эң эки, шилитинген тарааны үрезинге хереглээри-биле ёй-шаанда урган турарын чедип алыры эргежок чугула.

Областың колхозтарында болгаш совхозтарында картофельдиң болгаш ногаалларның багай эвес дүжүү өскен. Оларны ам дораан ажаап алыры болгаш хереглел кооперациязының белеткел пунктуларынче сөөртүп чедирери чугула, ооң-биле кады үрезинге четчир хемчээлдиг картофельди уруп алырын база колхоз бүрүзүнге картофель шыгжаар тускай черлерни тударын, картофельди эки кадагалаарын хандырар херек.

Партия болгаш совет организациялар колхоз болгаш совхоз бүрүзүнге мал чемнерин белеткээриниң планнары ыяап-ла долдур күүсетинген турарын чедип алыр дээш немей хемчеглерни алыр ужурлуг. Мал чемнерин белеткээриниң планнарын күүсетпейн турда, мал кыштагладыышкынынга белеткелди доозулган деп санаан болбас. Мал чемнерин тыварының, сигенни кезериниң, сарааттаарының болгаш мал чемнерин силостаарының талазы-биле ажылдарның планнары чугаажок күүсетинген турарын МТС-териниң ажылдакчыларындан, бирги эвлечгде оларның удуртукчуларындан шиитпирлиг негээри, мал чемнерин белеткээр ажыл-херекке хамаарыштыр бистиң областың МТС-териниң директорларының талазындан чер болганда илерен турар харыысалга чок чорукту шиитпирлин-биле узуткаары чугула.

Бай-Тайга МТС 1000 тонна силос салыр планныг турган, сентябрь 1-де чедир чаңгыс-даа тоннаны салбаан, а 1500 гектарның сигенин кезер турган, чүгле 6 ганы кескен. Сүт-Хөл МТС колхозтарга 500 тонна силосту салын, 500 гектарның сигенин кезип бээр турган чүнү-даа кылбаан. Бай-Тайга, Шагаан-Арыг, Чадааны, Тес-Хем чергелиг хөй-хөй МТС-тер силосташкын планын сентябрь 1-де чедир чүгле 5—8 хуу күүсеткен. Үстүнде айыттынган болгаш өске-даа элээн хөй МТС-терде мал чемнерин тып белеткээр талазы-биле ажылдарның планнарын күүседири шуут үүлгеп турбуже, партия райкомнары, райкүүскомнар болгаш көдээ ажыл-агыйның область эргелели (начальниги эш Шелемотов) МТС бүрүзү колхозтарга ол ажылдарның күүседезин хандырын дээш эргежок чугула хемчеглерни албаан, а мал чемнерин белеткээриниң планнарының күүседезин үскен талазы-биле буруулуг кижилерни харыысалгага киирбээн.

МТС-тер директорларының база партияның чамдык райкомнарының секретарларының болгаш райкүүскомнарның даргаларының талазындан мал чемнерин белеткээриниң хөрөнче мынчаар шын эвес көөр чорукту узуткаан турар болгаш колхоз, совхоз бүрүзүнгё мал чемнерин белеткээриниң планнарын хандырар хемчеглерни эң чоокку хүннерде алган турар деп чүвени бодаар херек.

Партия болгаш совет организациялар мал ажылының фермаларының ажылдакчыларының кичээнгейин болгаш күжүн сүт саалдазының планнарын күүсеткен турарын чедип алырынче мөөнүүзүн база эргежок чугула. Партия райкомнары болгаш райкүүскомнар МТС-терде болгаш совхозтарда ажылдап турар зоотехниктерден колхозтарда сүттүг болгаш өске-даа малдың продуктулуун өстүрериниң планнарын күүседир чорукту чүге хандырбаанының харыысалгазын айтырар болгаш алдагдалды чайладыры-биле ол угланышкынга үре-түүнелдиг ажылдаарын негээр херек.

Партия болгаш совет организациялардың, колхозтар баштаар черлериниң МТС-тер, совхозтар удуртулгазының база областың көдээ ажыл-агыйының бүгү ажылышчилериниң хүлээлгези болза, бо көдээ ажыл-агый чылын көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларына бедик көргүзүүлерлиг доозар, дужаалгалар, натура төлевир болгаш бүгү көдээ ажыл-агый продуктуларын садар дугайында күрүне-биле хуусаа бетинде санажыр, үрезинге эки тарааны урар, көдээ ажыл-агый культураларының дүжүдүнүң ажаап алышкының болгаш 1956 чылдың часкы тарылгазынга черни белеткээрин ёй-шаанда чорудар дээш бүгү хемчеглерни алыры болур. Мал кыштагладыышкынынга эки белеткенир.

Бо сорулгаларны чедишкиннинг күүседириниң колхозтарда, МТС-терде болгаш совхозтарда бүгү-ле эргежок чугула чүүлдери бар.

Партия организациялары болза, ажылчы чоннарның калбак массаларының ортузунга политик-массалыг болгаш организакчы ажылды күштелдиреринге үндезилээш, көдээ ажыл-агый чылын чедишкиннинг доозар төлээде, колхозтарда болгаш совхозтарда бар аргаларны ажыглаарын эң-дер база Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизинге тө[illegible] ужуражырын хандырар хүлээлгели[illegible]

К. РЕЗНИЧ[illegible]

СЭКП-ниң Тыва обкомунуң секр[illegible]

Чоннуң хомудал билдириишкиннерин чөптүү-биле харыылаар

Күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң президиуму бодунуң чоокта чаа болган хуралынга ажылчы чоннарның хомудал билдириишкиннерин канчаар шиитпирлеп турар дугайында ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүсекчи комитединиң даргазы эш Кошкаровтуң илеткелин чугаалашкан.

Хоорай Совединиң күүсекчи комитеди болгаш ооң килдистери чоннуң билдириишкиннерин чогуур үезинде харыылаар талазы-биле ажылды сөөлгү үеде элээн ижиктен.

1955 чылдың эгезинден бээр күүскомга болгаш ооң килдистеринге 400 ажыг дилеглер болгаш билдириишкиннер кирген. Оларның даңзы-бүрүткелин шын тургузуп, харыыларны билдириишкиннер эзелеринге чогуур үезинде берип турар. Ылаңгыя хоорайның социал хандырылга килдизи кирген негелде хомудалдарны эзлдек хүлээп ап, ону шын харылап бээр талазы-биле ажылды эжиктен.

Күүскомга кирип турар билдириишкиннерниң хөй кезии-ле чуртталга амыдыралдың айтырыгларының дугайы болуп турар. Ажылчын, албан-хаакчыларны чуртталга бажыннары-биле хандырар талазы-биле хоорай Совединиң күүскому чамдык ажылдарны кылган. Сөөлгү чылдарда дыка хөй чуртталга бажыңнары туттунган. Ол ышкаш хоорайның ажылчын, албан-хаакчыларынга хуузунда чуртталга бажыңы тудуп алыр кылдыр 1954 чылда 1 миллион ажыг, бо чылдың август 1-ге чедир 700 муң ажыг рубль чәлини берген.

Хооркүүскомнуң даргазының хүлээп алышкынынга хамаатыларның кээр чурумун элээн эжиктен, бо чылдың эгезинден бээр тускай демдеглел дептерин тургускан.

Ооң-биле кады чондан кээп турар хомудал билдириишкиннерни шиитпирлен турар талазы-биле хоорай Совединиң күүсекчи комитединиң даргазының болгаш ооң килдистериниң ажылында улуг четпестер барын профэвилел обкомунуң президиуму демдеглээн. Демдеглел дептеринде бижээнин ёзугаар алырга чыл эгезинден бээр күүскомга 368 билдириишкин кирген. Оларның хөй кезиин хоорай Совединиң күүскомунуң килдистеринче шилчиткен болуп турар. Ынчаарга кирген чамдык билдириишкиннериң утказын, оларны кажан, кайнаар чоруткан болгаш канчаар шиитпирлээнин четче демдеглевейн келген. Чамдык билдириишкиннериң эзлери чогум кандыг харыы алганы билдинмес болуп турар.

Ол ышкаш хамаатыларның билдириишкиннерин чогуур үезинде харыылаар талазы-биле ажылда четпестерни улутказарын хоорай Совединиң күүскому чогуур кичээнгей салбайн келгени тодаргай. Күүском болза, чурттаар оран-бажың-биле хандырар дугайында ажылчын, албан-хаакчыларның дилеглерин хандырарының эолчег чурумун барымдаалавайн турган.

Ол ышкаш хооркүүскомнуң даргазы эш Кошкаровтуң хүлээп алышкынынга кээп турар хамаатылар дыка үр манаар ужурга таваржып турарлар. Бо чылдың август 30-де эш Кошкаровтуң хүлээп алышкынынга кирери-биле 18 кижи бижиткен турган. Ооң бир дугаарында кирген кижинин айтырыы шиитпирлетинмейн турда-ла, хооркүүскомнуң бир ажылдакчызы кирип келген, ооң соондан бала бирээ. Ооң соонда телефон-биле чугаалажышкын эгелээн. Ынчангаш хүлээп алышкынга келген кижи үр манап олурар ужурга таварышкан.

Хамааты эш Варшеваны хүлээп ап турган үеде хоорайның чуртталга эргелениң начальниги эш Баранов кирип келген, ооң тургускан айтырыын 30 ажыг минута болганда үзе шиитпирлээн. Ооң уламындан ол хүнде хүлээп алышкынның 3 шагының иштинде үүгле 6 кижи хүлээп алдынган.

Күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң президиуму хамаатыларның билдириишкиннерин чогуур үезинде харыылаар талазы-биле ажылда четпестерни улутказарын Кыдыык 10 саар инектиң бирээзинденне 1397 литр сүттү, Чылбак—1292 литр, Хажыт—1371 литр, Севильба—1262 литр сүттү саап алганнар.

Ферманың учётчиги эш Херел-оол ферманың ажылдакчыларының күш-хүнүн болгаш сүт продуктунуң учёт-отчёдун шын кылып турар.

Н. КОЧАЛ-ООЛ.

Көдээнин культура-чырыдыышкын албан черлерининг ажылын улам экижидер

Культура чырыдыышкын албан черлери болза, көдээниң ажыл-ишчилериниң коммунистиг кижизидилгезинге болгаш оларның культурлуг хереглелдерин хандырарынга улуг рольдуг.

Ажылчы чоннар депутаттарының Эрзин район Совединиң чоокта чаа болган 4-кү сессиязы культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылының дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Сөөлгү үеде районда культура-массалыг ажылдар элээн экижээнин сессия демдеглээн. Районнуң колхозтарында 2 клуб, номчулга-бажыннары, үш библиотекалар болгаш дөрт турум кино үндүрер черлер тургустунган. Колхозтарның мал фермаларында болгаш хову бригадаларында 22 көжер библиотекаларны тургускан.

Культура килдизиниң чанында илеткелчилер бөлүү бо чылдың эгезинден бээр 95 лекцияны ажылчы чоннарга номчаан. Культура бажыңынга болгаш көдээ клубтарга аныяктарның кежээлерин, боттывынгыр уран-чүүл бөлгүмнериниң концерттерин болгаш өске-каа массалыг кежээлерни 40 ажыг катап организастаан. Культура бажыңының болгаш көдээ клубтарның чанында агитбригадалар тургустунган. Олар хову турлагларынга болгаш мал фермаларынга 20 ажыг концерттерни көргүскен.

Ооң-биле кады районнуң культура килдизиниң ажылында ам-даа улуг четпестер барын сессияның киржикчилери шыңгыы шүүмүүлээннер.

Районнуң культура бажыңының директору эш Ваньков, Нарында клуб эргелекчизи эш Банчык олар культура бажыңының болгаш көдээ клубтуң кышка белеткелин ам-даа эгелевээн.

Сессияга санал берген «Сталинчы орук» колхозтуң даргазы эш Айдың-оол, Мөрен көдээ Советтиң даргазы эш Чоксум олар ол колхозта кино көргүзүглери негелденің чогуур деннелин хандырбайн турарын чөптүү шүүмүүлээннер.

Районнуң культура килдизи (эргелекчизи эш Муравьев) ажылдакчыларны шын шилип албайн, оларны ажылга быжыглавайн турар. Ооң уламындан «Сталинчы орук» колхозка чыл иштинде 7 киномеханиги солчуп ажылдаан. Амгы үеде ында ажылдап турар кино механиги эш Кудрявцевтиң ажылдап турары базала эки эвес. Ол ышкаш районнуң культура бажыңының баянизи эш Чараш-оол чон ортузунга эзлдек эвес ажылдап турар. Культура килдизиниң илеткелчилери колхозтарга лекциялар номчулгаларын эвээш организастап турарлар.

Депутат эш Белчир санал берген. Ол болза, районнуң культура килдизинин ажылдакчылары, ылаңгыя ооң эргелекчизи эш Муравьев көдээде культура-чырыдыышкын албан черлеринге барбайн, амдаа удуртулганын эрги канцеляржы байдалынган адырылбайн турарын шүүмүүлээн.

Район Совединиң сессиязы көдээниң культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылында бар четпестерни узуткаар талазы-биле хемчеглерни айыткан шиитпирни хүлээп алган. Ол шиитпириниң күүселдезиниң дугайын райкүүскомнуң бо чылдың октябрь 20-де болур хуралынга чугаалажыр деп сессия шиитпирлээн.

В. ЗРЕНЧИН.

Сарбашкыннар питомнигинде

1927 чылда Совет чазактың шиитпирин ёзугаар Абхаз АССР-ниң төвү — Сухумиге сарбашкыннар питомнигиниң күрүне эртем-шинчилел институдун ажыткан. Бистиң эртемденнеривис кижиге чоок организмниг дириг амытаннарга эмнелгениң практиктиг, теоретиктиг айтырыгларын өөренмишаан, шинчилеп көөрүнге ол институт улуг ужур-дузалыг.

Ол институтта кудуку чаданың янзы-бүрү сарбашкыннары субтропиктиң климадынга тааржып, чылдын-на кончуг хөй-биле өзүп көвүдеп турар. Сарбашкыннар делегей рыногунга эң-не өртектиг болгаш клинико-физиологтуң база биолог эксперимент кылырынга чүнүң-биле-даа солуп болбас үнелиг амытаннар болуп турар. Ол питомникте 500 хире янзы-бүрү хевирниң сарбашкыннары бар болуп турар.

Совет эртемден И. И. Менчиков — медицинаның практиктиг айтырыгларын шиитпирлээринге сарбашкыннарны ажыглаары чугула — деп бир дугаарында-ла сүмелээн.

Бистиң экскурсиялап чораанывыстың үезинде сарбашкыннар питомнигинге чораан, мээң эки көргеним кол-кол сарбашкыннарның дугайында бижиксеп турар мен. Экскурсияның удуртукчузу бисти бичежек демир кажаада сарбаашкыннарга чедире берген.

Питомникте Павиан гимадрилы деп хевирниң сарбашкыннары кончуг хөй болган. Чүге дээрге, олар үүгле климатка тааржып турар эвес, а дээди нерви системазын болгаш халдавырлыг аарыгларны шинчилеп эксперимент кылырынга кончуг тааржып турар. Ынчангаш оларны онзалап өстүрүп турар.

Олар Абиссиния, Судан, Аравия болгаш далай дениниң 4000 метр хире бедик чалым дагларлыг черлерде чурттап турар. Оларның мага боду улуг сарбашкыннарга хамааржыр. Эр сарбашкыннарның дениизи 30 килограмм чедип турар, а кызының 13—15 килограмм болур. Павианнар үргүлчү өөр-өөр чоруур болгаш удуурда ботботтарынга сырый олургулап алыр. Олар хүнде үш катап чемненир, колдуунда чигир, кукуруза, капуста, каша, конфет болгаш өскени-даа чиир.

Ол питомникте өске-даа дыка хөй хевирлериниң сарбашкыннары бар. Ылаңгыя Гелада, Макаки (ооң база өске хевирлери бар: резус, лапундер, яван болгаш өске-даа), ногаан мартышкалар болгаш оон-даа өске. Гелада — даштыкы хевириниң талазы-биле гимадрилерлен ылгалып турар. Ооң дүгү шокалад өңнүг, хөрээнде болгаш мойнунда кызылымаар сирбегер дүктерлиг, кудуруу кончуг узун, бажында бичии агбагар чүглүг. Геладилерни 1948 чылда Абиссиниядан профессор Воронин ССРЭ-ге бир дугаар эккелген.

Макаки — павианнар ышкаш кудуку мартышка хевирлиг сарбашкыннар бөлүүнге хамааржыр. Оларның бажын тургузуг, хевир талазы-биле көөрге кижиниң бажынга дөмейлежир. Ында Лапундра деп хевириниң сарбашкыннарының думчуу дыка калбак болгаш 36 диштерлиг. Олар кижини өттүнер, шаланы, хепти чүп турар. Ногаан мартышкалар хевир талазы-биле шилиндек, узун, чараш кудуруктарлыг. Олар кончуг туттунгур, аваангыр, бир черден өске черже азы бир ыяштан өске ыяшче кончуг ырак шурай берип болуурлар. Оларны 1948 чылда Эфиопиядан эккелген.

Сухуми хоорайда сарбашкыннар питомнигинге чораан, кончиг солун чүүлдерни көрүп болур. Ногаан мартышкаларның бичии ооңдары шаараш сетканы өттүр экскурсия удуртукчузунуң карманын үжеп, ында чүү-даа чок болурга шыжыгайндыр алгыржып, шурап турдулар. Ооң мурнунда ол үргүлчү конфет кармактап алгаш кээп турганы ол чүве-дир. Сарбашкыннарның корум-чурумунуң кичээнгейин баштынчы болур эр сарбашкын хайгаарап көрүп турар боор-дур. Ол бедик черде олурар, чемненилге үезинде баштай чемненир. 1 хардан 2 харга чедир бичии сарбашкыннарны «детсадта» азырап турар.

Ол станцияның кол сорулгазы янзы-бүрү халдамырлыг аарыгларны өөренип көөр болгаш ону эмнээрин сарбашкыннарга шенелде экспериментилерни кылыры болур. 1938 чылда анкологияның (хоралыг ыжыктарның) лабораториязын организастаан, делегей кырында бир-ле дугаар рактың ыжыктарын маңаа тыпкан. Тускай эртемденнер сарбашкыннарга аарыглар, кижиге дээптери шыкаш шак ынчаар дээптер деп шинчилеп турар. Сарбашкыннарның кадын камгалаары-биле үргүлчү-ле профилактиктиг көрүлдени чорудуп турар, бир эвес олар аараан болза, ону дораан-на эмнедири-биле клиникаже чорудар.

Ол питомник тургустунганындан бээр эртем шинчилел ажылы — дээди нерви системазының физиология болгаш патология талазы-биле колдан өөренип келген болгаш ам-даа шинчилеп уламчылавышаан. Өске дириг амытаннарга көөрде, сарбашкыннар кайгамчык шимченгир болгаш төп нерви системазы кончуг сайзырангай болган ужурунда баш мээзиниң кадык, кадык эвезиниң дугайында кол айтырыгны өөренип көөрүнге үнелиг материалдар болуп турар.

1934 чылда И. П. Павлов ол питомникке дээди нерви системазының физиология болгаш патология лабораториязын тургускан берген. И. П. Павловтуң дорт удуртулгазы-биле ооң өөреникчилери Н. А. Подкопаева, Ф. П. Майорова, А. А. Линдберга, Г. С. Скипина олар дээди нерви системазының талазы-биле элээн ажылдарны күүсеткеннер.

Бистиң чуртувус—делегейде бедик культураның болгаш эртемниг чуртуу. Коммунистиг партия, Совет чазак янзы-бүрү эртемнерни ажыдып, ону өөренип, шинчилеп көөрүнүң талазы-биле улуг сагыш салыышкынны салып, акша-хөрөңгини чарыгдап турар. Бистиң чуртувустан өске кайда-даа мындыг улуг сарбашкыннар питомниги чок. Сухуми хоорайда ол кайгамчык, кайда-даа чок питомникке бистиң делгем улуг чуртувустуң ыраккы булуңнарындан болгаш база демократтыг чурттардан чыл бүрүде муң-муң аалчылар кээп турар.

Н. ТЫРТЫК-КАРА,
Москва областың пединститудунуң IV курзунуң студентизи.

Фермада мурнакчы саанчылар

Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң сүт-бараан фермазының саанчылары ай санында саар инек бүрүзүнден сүт саалдазын көвүдеп турар.

Ферманың саанчылары август айда 9831 литр сүт саап алыр тургаш 12151 литр сүттү саап алган болгаш ону болбазыраткаш, сметананы, саржаны база өскөгейни кылып турар.

Сес айның дургузында саанчылар эштер Кыдык 10 саар инектиң бирээзинденне 1397 литр сүттү, Чылбак—1292 литр, Хажыт—1371 литр, Севильба—1262 литр сүттү саап алганнар.

Ферманың учётчиги эш Херел-оол ферманың ажылдакчыларының күш-хүнүн болгаш сүт продуктунуң учёт-отчёдун шын кылып турар.

Н. КОЧАЛ-ООЛ.

Ажылдавастаан магазин

Чаа-Хөл райпонуң Булуң-Терек магазинниң эргелекчизи эш Чындак-оол калбак хереглелдиң бараанналры-биле чонну хандырарының сорулгазын багай боттандырып турар. Үүл дээрге магазин ажылдаза чогуур шактарында үргүлчү хаалчак болуп турар. Чижээ, бо магазин август айның эгезинде он хонук иштинде ажылдаваан.

Мооң ужурунда бараан садып алыры-биле келген кижилер манааш куруг чоруп турар чижектер хөй. Магазинде эргежок чүгула хереглелдиң бараанналрының ассортиментизи ховар. Керосин, далемба дээн ышкаш бараанналр болганчок-ла үзүктелип турар.

Эш Чындак-оолдуң талазында бараанларны хереглекчилерге шын эвес өртек-биле садып турар үүлдер бар. Магазинге ховар бараанналр келирге ону хереглекчилерден чажырып, үүгле бодунуң таныштарынга болгаш төрелдериниге садып турар. Мооң түңнелинде белеткелге садар бараанналр шын эвес чырыгдатынып турар, а ол чорук садып алышкынның доктааткан планын үзеринге чедирген.

Бо бүгү четпестериниң түңнелинде Булуң-Терек магазини бараан саарылгазының планын күүсетпейн турар. Мындыг янзы четпестериниң болуп турар чылдагаанны болза райпо баштаар черинин көдээ магазиннерни садыг ажылын билир болгаш чонга төлептиг бараан болуп шыдаар кижилер-биле хандырбайн турарында болур.

Райпо баштаар чери Булуң-Терек магазининде байдалды эки билир хирезинде-ле ооң ажылын хереглекчилериниң негелдезинин деннелинге чедир тургузар талазы-биле багай ажылдап турар. Сорулга болза үстүнде четпестерни шиитпирлиг узуткаарында болур.

О. МАСПЫҢ-ООЛ.

Дужаакчыларже кичээнгей салыр

Тараа дужаарының күрүне планын хуусаа бетинде күүседир дээш ажыл Кызылдың тараа белеткел пунктузунда хайныышкынныг чоруп турар. Мында колхозчулар, Кызыл хоорайның бүдүрүлге, албан-организас черлериниң ында шефтээн ажылчын, албан-хаакчылары дыка хөй кижилер хүн-бүрүде, даң бажындан эгелээш орай дүнеге чедир ажылдап турарлар.

Ындыг турбуже ында ажылдап турар кижилерге сагыш салыышкын үндүрбейн турар. Тараа белеткелиниң пунктузунда буфет үүгле кежээкиниң 7 шакка чедир ажылдап турар. Ооң уламындан кежээ ажылдап турар кижилер аъш-чем, сускун садып ижер чери чок болуп турар.

С. ТЕЛГЕР-ООЛ.

Культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылы дээш көдээ Советтериниң харыысалгазын бедидер

Бистиң чуртувустуң социалистиг көдээ ажыл-агыйын моон соңгаар улам ынай сайзырадырынга болгаш ажылчы чоннарның материалдыг база культуралыг деннелин соксаал чокка экижидер хемчеглер дугайында Коммунистиг партия болгаш Совет чазак улуг кичээнгейни салып келген болгаш салып-даа турар. Совет кижилер партияның болгаш чазактың ол улуг сагыш салыышкынынга харыы кылдыр ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннерни чедип ап турар.

Партияның, чазактың салып турар ол улуг сорулгаларын амыдырал кырынга боттандырар хереккe көдээде культура чырыдыышкын албан черлери—культура бажыннары, көдээ клубтар, библиотекалар, номчулга черлери улуг рольдуг. Көдээде чамдык культура одаглары партияның амгы негелделеринге дүүштүр боттарының ажылын эде тургузуп, чоннуң ортузунга агитация-массалыг, кижизидикчи хемчеглерни күштелдирип чорудуп турар.

Көдээ Советтериниң талазында культура албан черлериниң ажылынга удуртулганы болгаш контрольду кайда-ла эки тургускан болдур, ында ажыл чедиишкиннин шиитпирлетинип турар. Чижек кылдыр Ада-Хем районнуң Ильинка көдээ Совединиң даргазы эш Берестов) көргүзүп болур. Ол көдээ Совет культура албан черлериниң ажылынга кичээнгей салган. Ооң түңнелинде «Тиилелге», Молотов аттыг колхозларда клубтуң, библиотеканың ажылы тургустунган. Клуб чөвүлелиниң кежээнери, агитколлективтиң составы бо чайның дургузунда малчыннарны хову ажылдакчыларының, тудугжуларының ортузунга 29 агитхуудустарны, 6 лозунгтарны, 27 лозунгуларны, 22 илеткелдерни болгаш хөй санныг лекциялары, ыыткыр номчулгаларны чоорган-чечен 14 киночуруктарны, концерттерни организастаан.

Аттыг колхозта библиотека эргелекчи Варлакова кызымаккай ажылдап турар. Ол көжер библиотекажыгаштарны организастаан. Ооң номчукчуларының саны эрткен чыл-биле деннээрге үш катап өскен. «Тиилелге» колхозта көдээ клуб эргелекчизи эш Арчумаев үлегерлиг ажылдап турар.

СЭКП ТК-ның Пленумнарының шиитпирлерин ажылчы чоннуң ортузунга тайылбырлап таныштырар талазы-биле Эрзин районнуң Мөрен көдээ Соведи культура одагларын дамчыштыр эки тургускан. «Сталинчы орук» колхозта клуб (эргелекчизи эш Быдак), «Кызыл сылдыс» колхозта библиотека (эргелекчизи эш Амыр-Чыргал) боттарының ажылын экижиткеннер. Олар четчир санныг библиотека фондулары-биле хандыртынган.

Ол черлерде культура чырыдыышкын албан черлериниң ажылында чедиишкиннер болза ында көдээ Советтериниң талазындан удуртулга болгаш негелдени хандырып, ажылга харыысалганы бедидип, практиктиг дузаламчыны доктаамал көргүзүп турарындан хамааржыр. Ильинка, Мөрен көдээ Советтери күүскомга болгаш сессияларына ол черлериниң ажылының дугайында айтырыгны чогуур өй-шаанда тургузуп, ында бар четпестерни илередип, аңаа доктаамал комиссияларның киржидгезин хандырып турарында болур. Ылаңгыя доктаамал комиссия даргалары эштер Рукавицин, Дандыгай олар клубтун, библиотеканың ажылдарынга идепкейлиг киржип, боттарының хуралдарынга оларның ажылының дугайында айтырыгны чугаалажып, харын-даа күүскомнуң болгаш сессияларның хуралдарынга тургузуп турар.

Көдээ культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылынга Барыын-Хемчик районнуң Аяңгаты (даргазы эш Шоюң), Бай-Тайга районнуң Шуй (даргалы эш Чамый), Эрзин районнуң Нарын (даргазы эш Белчир), Таңды районнуң Балгазын (даргазы эш Казанцев) көдээ Советтери мурнунда турган деннелинден дыка экижиткеннер.

Ындыг-даа болза, областың көдээ Советтеринде культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын удуртур, оларның ажылынга практиктиг дуза чедирер талазы-биле ам-даа дыка улуг четпестер барын айтыры эргежок чугула. Дыка хөй көдээ Советтер культура албан черлериниң ажыл-агый болгаш культура тургузуушкуннарын организастаарынга шиитпирлекчи чугула ролюн ам-даа үнелеп көрбейн, оларның практиктиг ажылчорудулгаларынга дузаларны чедирбейн турар. Маңаа чижек кылдыр, Чөөн-Хемчик районнуң Ийме көдээ Соведин (даргазы эш Таңзы-Белек) көргүзүп болур. Сумуу Соведи ында библиотеканың ажылынче бичии-даа кичээнгейни салбайн келген. Сумунуң девискээринде Ленин аттыг колхозтуң ажыл-ишчилериниң ортузунда агитация-массалыг ажылдар дыка кошкак тургустунган. Библиотеканың ажылы партияның амгы негелдезинге дүүштүр тургустунмаан, харын-даа ооң кышка белеткели шуут кылдынмаан. Сумуу Совединиң даргазы эш Таңзы-Белек культура-массалыг ажылдарны күштелдиреринче барык-ла сагыш салбайн турар.

Өвүр районнуң культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылында база-ла улуг четпестер бар. Ылаңгыя, Дус-Даг сумуу Соведи (даргазы эш Кончук) ында библиотекаларның ажылын сонуургап көрбейн турар. Ооң хараазы-биле «Торгалыг» колхозта көдээ библиотеканың ажылы масса-биле харылзаа чок. Библиотекада 1000 хире янзы-бүрү номнар бар, а оларны үүгле колхоз төвүнде чурттакчылардан ийи чаңгыс кижилер ажыглап турар боордан өске чогум ырак черлерде малчыннар, хову ажылдакчылары ооң дузазын ажыглавайн турар. Сумуу Совединиң ажылдакчылары бо чылдың эгезинден бээр кайыдаа колхозтарда көдээ библиотекаларның ажылынга хыналдаларны кылбайн келгенин чугаалаарга-ла сумуу Совединиң дуза чедирбейн келгени билдине бээр.

Көдээде культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын удуртур талазы-биле Улуг-Хем районнуң Хайракан көдээ Соведи (даргазы эш Баазан) база-ла тодаргай хемчеглерни албайн турар. Чижээ, Калинин аттыг колхозта көдээ библиотеканың ажылын колхозчу массалар колдуунда-ла көрбейн турар, а Жданов аттыг колхозта көдээ клуб ажыл чорударындан, харын-даа клуб болур хөлүнден эртип, кандыг-даа септелге, чаартылганы албайн турар. Сумуу Соведи бодунуң сессияларынга, күүскомнарынга культура албан черлериниң ажылының дугайында айтырыгларны көдүрбейн, ооң ажылын экижидеринге хемчеглерни чорутпаан. Көдээде культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын удуртурунга Кызыл, Бин-Хем, Сүт-Хөл районнарның көдээ Советтери тодаргай хемчеглерни албайн турарлар.

Культура чырыдыышкын албан черлериниң ажылы болза, көдээ Советтериниң ажылының бир кол формазы болур. Ынчангаш, оларның ажылын үргүлчү сонуургап, агитация-массалыг болгаш кижизидилге ажылын чорударынга кол күш кылдыр ажыглаар болгаш ол черлериниң ажылга организакчы ролюн бедидери чугула. Амгы үеде областың дыка хөй көдээ Советтеринде клубтарның, библиотекаларның, номчулга бажыннарының септелгези доозулбаан, а херек кырында көдээ Советтериниң ажылдакчылары дыка хөй түңнүг бот-онаалганы шыгжап алгаш хөреңги чок деп чылып турар. Сорулга болза, ол хөреңгилерни хуусаазында чөвүлелиниң ажыглаашы, культура албан черлериниң кышка белеткелин арткан үеде доосканы турары чугула.

Культура албан черлеринге көдээ Советтериниң удуртулгазының бир чугула принциви болза, оларның ажылын сессияларга, күүскомнарга дыннап, ында бар четпестерни узуткаарынга депутаттарның, эң ылаңгыя, культура-чырыдыышкын талазы-биле доктаамал комиссияларның күжүн ажыглаары чугула.

Ажылчы чоннуң ортузунга партияның болгаш чазактың салган чугула сорулгаларының дугайында тайылбыр ажылын күштелдирип, лекция пропагандазының ажылынга башкыларны, кижи эмчилерин, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерин калбаа-биле кириштирери чугула.

Бо сорулгаларны чедиишкиннинг күүседиринге культура чырыдыышкын албан черлериниң ажылынга дузалажып, оларның ажыл-чорудулгазын Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың амгы негелделеринге дүүштүр тургузар хемчеглерни алыры көдээ Советтерден негетинип турар.

В. ТУМЕТЕЙ.

Ясли ажылынче хайгаарал салыр

Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозтуң баштаар чери колхозчу иелерни бүдүрүлге ажылынче кириштиреринин эргежок чугулазын барымдалааш, эрткен чылын колхозка уруглар яслизин организастаан. Ол яслиге баштайгы үеде колхозчуларның 50 ажыг уруглары турган болза, сөөлгү үеде үүгле он ажыг уруглар арткан. Колхозчу иелериниң уругларын яслиже хаара тудуп болур арга бар турда-ла, ясли (эргелекчизи эш Сендик) доктаамал эвес ажылдап, ооң уруглар ажаакчызы эш Дунгарның 2—3 хүн яслини шоочалап каапкаш чоруп турарындан уруглар четче келбейн турар.

Яслиниң уругларын аъш-чем-биле колхоз бүрүн хандырып турда-ла, ону четче албас, алган продуктуну повар эш Кеж уругларга эки амланныг чемнер кылдыр кылып билбес болуп турар.

Яслиде уругларның хүн чуруму тургустунмаан болгаш кандыг-даа хайгаарал салдынмаан. Бо бүгү четпестерни партия организациязының секретары эш Шаравин, колхозтуң даргазы эш Коңгар олар хемчеп ап, яслиниң ажылында четпестерни узуткап, уругларның шын кижизидилгезин негээри чугула.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Москваның эң кырган 147 харлыг аалчызы

Чоокта чаа Бүгү-эвиледдің көдээ ажылагый делгелгезинге азербайджан колхозчу Махмуд Эйвазов чораан. Ол делгелгениң эң кырган көрүкчүзү.

Махмуд Эйвазов эрткен чүс чылдың эгезинде, 1808 чылда бедик даглыг Лериекский районнуң Пирсал деп көдээ суурунга төрүтүнген. Ол он беш харлыында күш-ажыл кылып эгелээнинден бээр, ам ооң холдары 132 чыл дургузунда амыр дыш чок ажылдап келген. Махмуд Эйвазов хой кадарчызындан эгелээш сөөлгү чылдарда сад болгаш ногаа өстүрер ажылда ажылдап турар. Ооң өөнүң ишти дыка хөй. Пирсалда ооң ажы-төлүнүң чүс ажыг уруглары чурттап турар. Оларның иштинде ооң эң улуг уруу чүс харлыг, эң биче уруунуң уруу Афруза школа назыны четпээн.

Махмуд Эйвазов амыдыралының иштинде черле ырак черлерже аян-чорук кылбаан. Ол делгелгени болгаш найыслалдың солун чүүлдерин көөрү-биле Москвага улуг күзелдиг келген. Москвага алды хонук иштинде ол дыка хөй чүүлдерни көрүп, өөренип алган. Делгелгени эртенгинин 9 шактан эгелээш, кежээкиниң 5 шакка чедир турбайн кезип, көрүп турган. Ол Азербайджан ССРЭ-ниң Павильонун көрүп, он ажыг айтырыгларны салып, сонуургап турган. Ылаңгыя, «Кубань» совхозтуң яблоко өстүрүп турарын дыка сонуургаан. Ооң ыңай Украина, Узбекистан, Армения павильоннарында мал болгаш сад ажылын ол дыка сонуургап көрген.

Чүс дөртен чеди харлыг Махмуд делгелгени торулбайн, кезип маңнап турда көрүкчүлер дыка ону сонуургап турган. Фотокорреспондентилер, кинооператорлар Махмудту кылаштатпайн шыртыладыр тырттырып-ла турган. Кырган аалчыны павильоннар үргүлчү чалап турган, ол Кыдаттың, Индияның, Германияның, Норвегияның экскурсантылары-биле кады чурукка тырттырган.

Махмуд Эйвазовтуң чугаалап турары: бистиң суурга колхоз тургустунары-биле аңаа кирген мен. Бистиң колхозту «Комсомол» деп адаан. Ынчангаш бодумну комсомолчу деп санап чоруур мен. Аныяктардан калышпайн ажылдап турар мен. Эрткен чылын 270 күш-хүнү ажылдап алган мен. Назынымның улуундан кортпас мен. Чүс хар чуртта, чүс чыл өөрен—деп үлегер чугаа бар болгай. Чүс дөртен чеди харлыг-даа болзумза база өөренир дээш келген мен.

Азербайджан ССР-ниң Павильонунуң тайылбырлакчызы.

А. АМУРОВА.

Хирлиг холдардан тыптыр аарыглар

Ижин тифи биле дизентерия болза, шөйүндүнүң халдавырлыг аарыглары болур. Бо аарыгларны микроскоптуң дузаламчызы-биле көөр эң бичии дириг амытаннар — микробтар тывылдырар.

Аарыгның тарап үнер дөзү болза, кижилер аарып турганының үезинде эвес, харын ук аарыгдан аараан кадык болза-даа, ол аарыгның өскүдүкчүлери — бацилло-носитель дээр ындыг кижилер болур.

Кижилер аараан экирий берзе-даа микробтар кижиниң организминге артып калгаш, аңаа өзүп көвүдеп, суук, кадыг албаннар-биле кады чамдык таварылгада элээн үр үе иштинде дашкаар үнүп чоруур. Ындыг кижилерни бацилло-носитель деп адаар. Бир эвес бацилло-носительдер суг-хандырылга черлеринде, хайындырылга установкаларында (куба), заводтарда суг дажыглаар черлерде, аъш-чем үлетпүрлеринде, ниитиниң чемненилге черинде, аъш-чем продуктулар четкилеринде ажылдап турар болза ол чурттакчы чонга кончуг айыылдыг.

Бо аарыгдан чиик аараан кижилер-даа ук аарыгның тарадыкчылары болур, бир эвес микробтар чем, суг азы өске-даа арга-биле кижиниң шөйүндүзүнче кирер болза, ижиниң тифинден, паратифинден болгаш дизентериядан кижи аарыыр.

Хирлиг хол болза, аарыг халдадырының база бир кол хевири болур. Сээктер база-ла айыылдыг болуп турар.

Ижин тифиниң микробтары организмче кирген соонда ийи-үш неделя болганда аартып эгелээр. Бо аарыг чоорту шагыраар, баш аарыыр, эьт изиир, чамдыкта куду олуртур байдалдар-биле эгелээр. Аарыгның ниити байдалы ийи-үш неделя болган соонда аартап, эьди изиир, дембээредип, аар байдалдыг апаар. Ижин тифинден аараан кижи өлүп болур. Ук аарыг 4 — 8 неделя иштинде үргүлчүлээр. Ижин тифи илерээнде өкпе дегдиришкини, кулак чанының бези ыжар аарыгларны тывылдырар. Эң айыылдыг үгдерээшкин болганда ижин шөйүндү балыглангаш, оортан хан төктүрү-биле каспырлаштыр ижин селгектеп ыжар.

Дизентерия ижинин долгадын аартып, ыйындырар, үргүлчү куду олургур, үнген чүвези хангырлыг шара холумактыг хөй эвес чүве үнер ындыг байдал-биле эгелээр. Чамдык кижилериң түр үеде эьди изиир. Аараан кижиниң бажы аарыыр, уйгузу чок апаар, ниити байдалы аартаар. Аарыг каш-каш неделя иштинде үргүлчүлеп болур, чамдык таварылгада хоочу хевирже шилчиир.

Дизентериядан чиик аараан кижилер чамдыкта тоовайн, эмчиге барбас, боттары сульфаниламид-биле эмненгеш, ыны эвес эмненир чоруктар бар. Ынчалдыр эмнетинген кижилер дизентерияның хоочу-хевирин тывылдырып турарлар. Эмниң хемчээлин бичелдирге микробтар узуткатынмас болгаш оларның амыдыралы быжыга бээр. Микробтар быжыга бергенде эмниң хемчээлин көвүдедирге безин олар узуткатынмайн артып, дизентерияны эмнээри бергдээр. Аар-даа, чиик-даа хевирлигде дизентериядан аараан кижини ыяавыла эмнелгеге чыттырып эмнээр ужурлуг. Ол чорук аараан кижиниң бодунга-даа, ооң чоок хавызында турар чонга-даа таарымчалыг байдалды тургузар.

Ижин шөйүндүүң халдавырлыг аарыын үзе эмнептер эм мурнунда чок турган. Медицинаның бүгү дузазы, организминиң күжүн деткип дузалаар, түректиң ажыын сегидер, аарыгның даштыкы демдээн көрүп, ону эмневишаан, ажаалгазын өкижидеринге өйлежип турган. Сөлгү чыдарда совет эртемденнер бедик шынарлыг эмнер—антибиотик (синдомицин, левомицетин, биомицин) бөлүүн тыпкан-нар. Үнүш уктуг антибиотиктер—фитонциттер (чеснок, согуна болгаш өскелердаа уктуг) чедишкиннии-биле ажыглатынып турарлар. Олар ылаңгыя хоочу дизентерияны эмнээринге дыка дузалыг. Сульфаниламидтиг препараттарны (фталазол, сульгин) база чедишкиннии-биле хереглеп турар.

Ижин шөйүндү аарыы тыптып келирге эмчиге дораан баар херек. Аараан кижи эмнелгеге баар мурнунда бажыңынга турып турар үезинде, долгандыр турган кижилериндеи ону аңылап, аңгы өрээлге чыттырар азы бир өрээлге болза көжегелеп аңылаар болгаш чаңгыс кижи ону ажаар. Аарыг кижиниң аяк-савазын тускайлаар. Аарыг кижиниң чиген чемниң артыын ажыглавайн өртедир херек. Аарыг кижиниң ажыглап турган савалрын ижер сода немээн сугга хайындырар (шай шопулааның ишти соданы бир стакан сугга), ооң соонда хайындырган суг-биле чаяр. Аарыг кижиниң кедип турган иштики хептерин болгаш ак чоорганнарын, ооң аржыылын, думчук аржыылын, салфетказын болгаш өске-даа хереклерин чүүр мурнунда щекл немээн чылыг сугга 2 — 3 шак иштинде тургузар, ооң соонда бир шак иштинде хайындырган ам чуур. Аарыг кижиниң кадыг, суук албанын, кускузун болгаш дүкпүзүн чаңгыс савага (горшок, хуун) чыггаш, хлорлуг чугайның 10 хуулуг эзилдириин савада үүлүнден ийи катап хөйнү холаап, саванын аскын ыяк дуглаш 2 шак эрткен соонда ам арыгланыр бажыңче төгер. Аарыг кижиниң бодунга азы ооң ажыглап турган үүлдеринге дегген болза, саваннап, щеткалап чугдунар херек.

Баш бурунгаар тарыыр чорук ижин тифинден болгаш дизентериядан камгаланырына улуг рольдуг. Ындыг тарыышкыннар кижини шөйүндүүң халдавырлыг аарыындан камгалаар. Бир эвес тарыышкынны кылза-даа аарый бээр болза, ол аарыг чиик эртер болгаш каданнавас. Тарытынмаан кижилерге көөрде экиририн дүрген болур. Тарыышкын кижини ижин тифинден бир чыл хире, ынчаарга дизентериядан 4—6 ай иштинде камгалаар. Ындыг болганда тарыышкынны чыл бүрүде каттаатаар ужурлуг.

Кижи бодун аарыгдан камгалаар төлээде, чемненир мурнунда, ажылын дооскан соонда, арыгланыр бажынга киргениниң саныында холдарын саваннап чуур херек. Дыргактарын кезип, ооң адаанда хирин аштаары чугула. Ном ажарда, акша саналарда эргээн дылынга өттүрбес ужурлуг. Сугну, сүттү хайындырып ижер херек. Ногаа, кат-чимис аймаан чиир мурнунда чугташ, хайындырган суг-биле чайыкаш чиир. Чем продуктуларны сээктен болгаш довурак доозундан камгалаар херек. Бок төгер оңгарның аскын дуглаглыг тургузар. Халдавырлыг аарыгларның тарадакчызы—сээктерни узуткаар ужурлуг. Сээктерни узуткаарынга: сээк тудукчуларын, чыпшындырар саазынны, «мухомор» дээр хоранныг саазынны, хоранаан суук үүлдерни болгаш дуст, ДДТ база гексохлоран деп күштүг, чаа үүлдерни ажыглаары эргежок чугула.

Арыгланыр бажынга, чуунду оңгарынга болгаш бок төгер оңгарларга хлорлуг чугай азы орук-доозуну—хоюг довурак урар.

Базарларга болгаш хөй-ниитиниң ажыглап турар черлеринде хуу кижилерниң садын турары чиг сүдүн болгаш өске-даа үүлдерин ишпес херек. Ындыг сүт халдавырлыг болуп магат чок.

Хуузунуң болгаш ниитиниң арыг-шевер чурумун сагыыр болза, бодун-даа, долгаандыр турар кижилерни-даа ижин шөйүндүүң халдавырлыг аарыгларындан баш бурунгаар камгалап болур.

Эмчи П. ЧЕРКАШИН.

Хамааты кижилерни дедир чандырар дугайында кыдат-америк дугуржулга

ЖЕНЕВА. КУР-нуң болгаш АКШ-тың элчиннериниң әәлчеглиг хуралы сентябрь 10-да болган. Хуралдың доозулган соонда чарлатынган кады кылдынган медегелден алгаш көөрге, хамааты кижилерни ийи талаларның дедир чандыржырының дугайында айтырыгның талазы-биле чугаалажыышкыннар дугуржулга-биле доозулган. АКШ-та турар кыдат хамаатылардаа, КУР-да турар америк хамаатылардаа бир эвес олар ону күзээр болза, төрээн чуртунче ээп чаныр болур деп медегелде чугаалатынган.

Чедип алдынган дугуржулга дедир чандыржырының негелделерин тодарадыр база АКШ-тың хамаатыларының эргеажыктарын Великобритания, а КУР-нуң хамаатыларының эргеажыктарын Индия камгалаарын доктаадып турар.

Элчиннериң кады кылдынган медегелиниң текстизинде чугаалап турары болза:

«КУР-нуң болгаш АКШ-тың элчиннери хамааты кижилерни ийи талаларның дедир чандыржырынга хамаарыштыр оларның чазактарының кылыр хемчегериниң дугайын чарлаарын чөпшээрешкен.

Кыдат Улус Республиканың чазаанын даасканын ёзугаар КУР-нуң элчини Ван Бин-нань АКШ-тың элчини У. А. Джонсонга мынча деп дыңнаткан:

1. КУР-да турып турар болгаш АКШ-че ээп чанарын күзеп турар америк хамаатылар ону кылыр эргелиин КУР хүлээп турар болгаш олар ол эргени дүргенне боттандырып шыдаар төлээде, чогуур хемчеглер алдынган турарын медеглеп турар.

2. Моон адаанда чүүлү кылырын күзеп турар ындыг американнарның дедир ээп чанарын боттандырарынга киржирибиле Великобританияның чазаа чалаттырар:

а) Бир эвес АКШ-тың КУР-да турар кандыг-бир хамаатызы КУР-нуң чарлатынган шиитпирлери турзажок, ол бодунуң ээп чоруурунга шаптыктаашкыннар таваржып турар деп санаар болза, ол таварылгада ол ону Великобританияның КУР-да херектеринге түр бүзүретирген кижиге дыңнадып болур болгаш бодунуң мурнундан Кыдаттың чазаанга дилег киирип болур. АКШ-тың күзөнин ёзугаар Великобританияның чазаа кандыг-даа ындыг таварылгада фактыларны база хынап болур.

б) Бир эвес АКШ-тың КУР-да турар болгаш АКШ-че ээп чанарын күзеп турар кандыг-бир хамаатызы бодунуң ээп чанары-биле холбаалыг акша-хөренгилер талазы-биле бергдээшкиннерге таваржы бээр болза, Великобританияның чазаа аңаа эргежок чугула акша-хөренги дузаламчызын көргүзүп болур.

3. КУР-нуң чазаа үстүнде айыттынган дугуржулганы калбаа-биле чарлап турар болгаш шак ындыг чүвени Великобританияның КУР-да херектеринге түр бүзүретирген кижи кылган турып болур».

Медегелде оон ынай чугаалааның алгаш көөрге, АКШ-тың элчини У. А. Джонсон КУР-нуң АКШ-та турар болгаш КУР-же дедир чанарын күзеп турар хамаатыларын дедир чандырарынга база шакла ындыг хемчеглерни АКШ-тың чазаа алыр дугайын үстүнде ышкаш шак ындыг домактар-биле КУР-нуң элчини Ван Бин-ньга дыңнадып берген. (СЭТА).

Австрияда совет шериглериниң командылакчызынга болган хүлээп алыышкын

ВЕНА. Сентябрь 12-ниң кежээзинде Австрияда совет шериглериниң командылакчызы генерал-лейтенант И. И. Бойков Австриядан совет әәлеп-чагырар шериглерни ам шуут үндүрери-биле холбаштыр хүлээп алыышкын тургускан.

Хүлээп алыышкынга федералдыг канцлер Ю. Рааб, вице-канцлер А. Шерф, даштыкы херектер министри Л. Фигль, иштики херектер министри О. Гельмер болгаш австри чазактың өске-даа кежигүннери, Венада турар чамдык төлээ болгаш элчин черлериниң баштыннары, АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның шериглериниң командылал черлериниң төлээлекчилери олурушканнар.

Совет таладан хүлээп алыышкынга ССРЭ-ниң Австрияда онза болгаш бүрүн эргелиг элчини И. И. Ильичев, ССРЭ-ниң Австрияда садыг төлээзи В. И. Клочек, совет шериглериниң генералдары болгаш офицерлери, совет элчин чериниң болгаш садыг төлээзиниң харыысалгалыг ажылдакчылары олурушканнар.

Генерал-лейтенант И. И. Бойков допчу чугаазынга Совет Армияның шериглери Австрияга хостакчы болуп келген болгаш австри улустуң өңнүү болуп чоруп турар деп демдеглээн.

«Совет командылалга болгаш шериглерге көргүскен ажыл-херекчи кады ажылдажылгазы болгаш дузаламчызы дээш австри чазакка болгаш Австрияның чер-чер эргечагыргаларынга өөрүп четирерин күзеп тур мен. Найыралдыг харылзаазы дээш, дузаламчызы дээш, совет шериглери чылыы-биле үдээни болгаш эргим күзели дээш австри улуска ханы өөрүп четириишкинни илередип тур мен» деп ол чугаалаан.

Харыы чугаазынга федералдыг канцлер Ю. Рааб гитлержи шериглерни чылча шаварынга болгаш Австрияны хостаарынга Совет Армияның ойнааны шиитпирлиг рольду демдеглээн. Нейтралдыг Австрия бүгү чурттар-биле тайбыңны болгаш найыралдыг харылзааларны күзеп турар деп ол демдеглээн болгаш совет улуска аас кежиктиг келир үени күзээн.

Хүлээп алыышкын чылыг, найыралдыг байдалга эрткен.

(СЭТА).

Австрияны хостаары дээш өлген совет дайынчыларның хөөрүнге чечектер салганы

ВЕНА. Австриядан совет шериглерни үндүрериниң ам доостур деп турары-биле холбаштыр Венада төп хөөрге, Австрияны хостаары дээш демиселге өлген совет дайынчыларның хөөрүнге чечектер салыышкыны болган. Австрияда совет шериглериниң командылакчызы генерал-лейтенант И. И. Бойков тураскаалдың баарынга чечектер салган. ССРЭ-ниң Австрияда элчин черинден, совет шериглериниң кезектериндеи болгаш каттыжыышкыннарындан база чечектер салган. ССРЭ-ниң Венада элчин чериниң төлээлекчилери, совет шериглериниң командылал чериниң төлээлекчилери болгаш австри найыслалдың хөй санныг чурттакчылары чечектер салыышкынынга олурушканнар.

(СЭТА).

Будапештиниң бүдүрүлгелеринде планнарны ажыр күүседири дээш демисел

БУДАПЕШТ. Будапештиниң 20 үлетпүр бүдүрүлгелериниң эгелекчи саналы-биле апрельдиң төнчүзүнде 1955 чылдың плянын ажыр күүседири дээш шимчээшкин калбарган. Ам бо шимчээшкин бүгү чуртка нептерээн. Олар боттарының хүлээлгелерин чедишкинниг күүседип турарын эрткен айларның иштинде чарыштың эгелекчилери 20 бүдүрүлгелериниң ажылының түңнели чугаалап турар.

Чижээ, чыл планындан ажыр 84790 мун форинт түңнүң продукциязын бээр хүлээлгени болунга алган Матиас Ракоши аттыг комбинаттың коллективи сентябрь 10-га чедир пландан ажыр 76 ярллион форинт хире түңнүң продукциязын бүдүрүп үндүрген. Чурт пландан ажыр каш мун тонна прокатты, 2 мун тонна хире хоолайларны, барык-ла 4 миллион форинтилериниң станоктарын алган.

(СЭТА).

Сербияның үлетпүрүнүң хөгжүлдези

БЕЛГРАД. «Народна армия» солун Н. Джуверовичиниң «Сербияның Улус Республиказының 10 чылда хөгжүлдези» деп үүлүн парлап үндүрген. 1947 чылдан 1954 чылга чедир Сербияның капитал салыышкынының түңү 430 миллиард динар четкен деп үүлде чугаалап турар. Бо хөренгилериниң хөй кезии аар үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң тудуушкунунга чарыгдатынган. Бо үениң иштинде республиканың машина тудуушкунунуң заводун Железникте, көдээ ажыл-агый машиналарының заводтарын Земунда болгаш Чаа Садте, автомобиль заводун Прибоеде туткан. Поповецте цемент, Аишеде радио лампазының заводун, Зреняниде—аъш-чем комбинадын, Приштинде—аргылга фэбриказын туткан.

Оон аңгыда Парачинде шил заводу, Смедеревскиде, Паланкеде вагон тудуушкунунуң заводу, Крушевацта даг руда дерилгезиниң заводу болгаш өске-даа бүдүрүлгелер катап деритинген азы чаа туттунган турар.

(СЭТА).

Францияның Коммунистиг партиязының ТК-зының политбюрозунуң медеглели

ПАРИЖ. Алжирниң Коммунистиг партиязын хоойлудан дашкаар деп чарлааныбиле холбаштыр Францияның Коммунистиг партиязының ТК-зының политбюрозунуң кылган медеглелин «Юманите» солун парлаан. Француз колониячы бөлүктериниң негелделери-биле болдунган ол шиитпир болза, «Алжирде чорудуп турар күштүг политиказының» илерээшкини болуп турар деп медегледе онзалап демдеглээн. Ындыг янзылыг политика Францияның бодунда демократтыг хосталгаларга кыжаныып турар болгаш француз улустуң национал эрге-ажыктарынга черүшкек болуп турар деп политбюро демдеглээн.

Алжирниң Коммунистиг партиязының ажыл-чорудулгазын хоругдаанынга политбюро удурланыышкының илергейлеп, дараазындагы үүлге үндезилээш социалистер-биле хөделиишкиннериниң чаңгыс эвин чедип алырынче француз коммунистериниң кыйгырган. Ол чүл дээрге, дерилээшкиннерни бурыу шавары, Мурнуу Африкада чоруткан солдаттарны дедир келдирери, мобилизацияны күш чок болдурары болгаш Алжирниң база Марокконуң улустарының төлээлетирген төлээлекчилери-биле чугаалажыышкынларны ажыдары болур.

(СЭТА).

Женевада кыдат-америк чугаалажыышкыннар

ЖЕНЕВА. Кыдат Улус Республиканың болгаш АКШ-тың элчиннериниң әәлчеглиг хуралы сентябрь 14-те болган.

Ийи талаларның хамааты кижилерин дедир чандыржырының дугайында сентябрь 10-да кылдынган дугуржулганы амыдыралга чорударынга хамаарыштыр элчиннер хуралынга информациялар солушкан деп америк төлээлериниң дыңнадында чугаалап турар.

Кыдат төлээлериниң бөлүктеринде демдеглеп турарын ёзугаар алырга, КУР-нуң элчини Ван Бин-нань чугаалажыышкыннарының хүн айтырыының ийиги үүлүнге хаамаарышкан ийи айтырыгларны, а ылавылаарга КУР-биле садыглажыышкынга эмбарго дээрзиниң дугайында айтырыгны база КУР-нуң болгаш АКШ-тың аразында бедик деңнелге чөвүлел хуралды белеткээр дугайында айтырыгны чугаалажыр деп саналды хуралга киирген. Аңаа хамаарыштыр америк талаадан амдыыында кандыг-даа саналдар кирбээн деп ол-ла бөлүктерде айтып турар.

КУР-нуң болгаш АКШ-тың элчиннериниң дараазындагы хуралы сентябрь 20-де болур.

(СЭТА).

Испанияның экономиктиг байдалының дугайында англи сеткүүл

ЛОНДОН. «Контемпорэри ревью» деп англи сеткүүлде парлатынган үүлден илереп турары болза, Испанияның көдээ ажыл-агыйы бууразашкыныг байдалда туруп турар. Кол тараа культураларының тарылга шөлүн дайын мурнуңу чылдарыбиле деңнээрге чүгле өскен эвес, харын дыка кызырылган. Чижээ, 1931—35 чылдардан 1948—50 чылдарга чедир үеде кызылтас тарылгазы 4,5 миллион гадан 3,9 миллион га чедир кызырылган. Бо-ла үениң иштинде кызылтас чылдазы 4,4 миллиондан 2,7 миллион төннага чедир кызырылган, ынчаарга дүжүттүү бир гадан 9,7-ден 7,2 центнер чедир кызырылган. Арбай, сула, көктараа, кукуруза, рис, картофель дээн ышкаш культураларның чылдазы бо үеде база-ла 1931—35 чылдарның деңнелиниде хожудап турар, ооңбиле кады сөөлгү 20 чыл иштинде Испанияның чону 5 миллион кижи өскекин сеткүүл демдеглеп турар.

Сеткүүлүң бижин турары-биле алырга, Испанияның көдээ ажыл-агыйының берге байдалының кол чылдагаанары болза, көдээ ажыл-агый машиналарының болгаш удобрениелериниң чедишпези, суггарылга тудуглары чок болуп турарында. Испанияда көдээ ажыл-агыйны бо үеде чорудуп турар аргалары муң чылдарның мурнунда хереглеп турган аргалар-биле дөмейлежип турар деп сеткүүл сагындырып бижээн.

Үлетпүрүң чамдык адырлары, ылаңгыя хөвең-саазының болгаш дүктүү база-ла улуг бергелерге таваржып турар.

Бедүүн испаннар чүгле аштан качыгдап турар эвес, харын чурттала байдалдың бергелериниңе таваржып турарын сеткүүл айтып турар. Чурттала бажыңнары чуртта дыка чедишпейн турар. Сеткүүлдүң медээзи-биле алырга, үш миллион хире өг-бүлелер, азы Испанияның бүгү чонунуң чартыы сыңыышпас болгаш чурттаарынга таарымча чок бажыңнарда чурттап турар. Чурттала бажыңнарының чүгле бештин бири суг дамчыдылганы болгаш канализастыг, бүгү бажыңнарның дерттүү үжү кижи чурттаар аргажок болган.

(СЭТА).

Бүгү-делегейниң найыслалдарының даргаларының ам болур съездизинге

РИМ. Флоренциядан дыңнатканы-биле алырга, бүгү делегейниң найыслалдарының даргаларының съездизинге белеткелында калбарып турар. Октябрь 2-ден 5 чедир болур бо съезд болза, боо-чепсек дүжүрериниң болгаш тайбыңны камгаларының айтырыгларын кады чугаалажыр деп янзы-бүрү күрүнелериниң найыслалдар даргаларынга санал үндүрген, Флоренцияның даргазы христиан демократ Джорджо Ла Пириниң эгелекчи саналы-биле чыылдырар.

Съездиниң ажылдарынга киржир чалганы Москва Соединиң күүскомунуң даргазы М. А. Яснов хүлээп алган. М. А. Ясновтан Ла Пириниң алган телеграммазында «найыслалдарының даргаларының съездизи бүгү чурттарның, ооң иштинде Совет Эвилелиниң болгаш Италияның улустарының аразында бот-боттарын эки билчир болгаш идегелди тургузарынга дузалаар» идегелди илередип турар.

(СЭТА).

Редакторнуң оралакчызы
Т. С. ТАЛГАНЧИК.

«СОВЕТ ПАРЛАЛГА» ДЕП АЙ САНЫНДА ҮНЕР ЧАА ЖУРНАЛДЫҢ БИЖИДИЛГЕЗИ ЭГЕЛЗЭН

«Правда» солуннуң парлап үндүрери «Совет парлалга» деп ай санында үнер чаа журнал 1955 чылдың октябрь айдан эгелеп үнүп эгелээр. Журналдың арыннарынга совет парлалганың чугула айтырыгларының талазы-биле үүлдерни, төп болгаш чер-чер солуннарының база журналдарның, номнар үндүрер черлериниң, радионуң, полиграфия бүдүрүлгелериниң ажыл-чорудулгазын чыыткан корреспонденцияларны, очерктерни, фельетоннарны болгаш материалдарны парлаар.

Журналистерниң чогаадыкчы ажылдарын чугаалажыры журналдың арыннарынга улуг черни эзлээр, солуннарның, журналдарның болгаш өске-даа парлалга чогаалдарның, а ол ышкаш редакцияларның, номнар үндүрер черлериниң, типографияларның ажылының дуржулгазын солуштурар талазы-биле, парлалга ажылдакчыларын белеткээриниң база оларның мергежилин бедидериниң дугайында материалдарны аңаа парлаан турар.

Журналдың арыннарынга моон адаанда булуннарны тургузарын планнап көрген: «Журналистиң индири», «Корреспондентиниң демдеглел дептери», «Солуннарда болгаш журналдарда кандыг солун үүлдер барыл», «Парлалганың төөгүзүнден», «Солуннарның болгаш журналдарның дугайында номчукчулар». Оон ынай солуннар, журналдарның болгаш номнар үндүрер черлериниң теориязының база практиказының талазы-биле консультацияларны журналга парлап, редакцияларның, номнар үндүрер черлериниң иштики амыдыралын чырыткан турар.

Журнал болза, совет парлалганың материал-техниктиг базазын быжыглаарының, улам хөгжүдериниң айтырыгларынче, саазын үлетпүрүнүң, полиграфтыг машина тудуунуң ажылдарын экижидеринче, парлалга будуунуң шынарын бедидеринче болгаш парлалгага хамаарышкан өске-даа айтырыгларже кичээнгейни салган турар хүлээлтелиг.

«Совет парлалга» деп журнал журналистерниң, төп болгаш республикалар, крайлар, областар солуннарының база журналдарның, хоорайларның, районнарның, хөй тиражтыг солуннарның, ол ышкаш хана солуннарның ажылдакчыларының, партия ажылдакчыларының, радионуң, солуннар база номнар парлаар черлериниң, полиграфтыг будүрүлгелериниң, саазын үлетпүрүнүң, полиграфтыг машина тудуунуң ажылдакчыларының, а ол ышкаш парлалга нептередир ажылдакчыларның, парлалга черлеринге ажылдаар кадрларны белеткеп турар өөредилге черлериниң өөреникчилериниң база парлалгага хамаарылгалыг өске-даа кижидериниң калбак киржилгезинге даяныр ажылдаар.

Бо чылдың октябрьдан чыл төнчүзүнге чедир журналды чагыдар өртээ — 10 руб. 50 коп.

Чагылданы «Союзпечатьтин» бүгү килдистеринде, харылзааның бүгү контораларында, салбырларында, агентиледдеринде, будүрүлгелериниң чагылда пунктуларында, МТС-терде, колхозтарда, совхозтарда, өөредилге база албан черлеринде, а ол ышкаш чагылданың хөй-ниити төлээлекчилери тус-тузунда-даа хүлээп ап турар.

«ПРАВДАНЫҢ» ПАРЛАЛГА ЧЕРИ.

БИЧИИ УРУГЛАРНЫҢ КАДЫЫН КАМГАЛАҢАР!

КЫЖЫК ААРЫГ ургларның амыдыралынга кончуг айыылдыг. Чайын ургларның эмерин соксатпаңар!

ЭМИГ СУДУ — кыжык аарыгны болдурбазының болгаш эмнээринин эң эки аргазы.

Эмиг эмер ургларны эмчиниң томуйлаанын ёзугаар эмзиринер. Эмзиреринерниң аразында хайындырган сүттү ижиртиңер.

Боттарыңарның болгаш ургларыңарның холдарын үргүлчү чуңар. Эмзиреринер мурнунда изиг суг-биле эмиңер чуңар.

Шала кырынче барып ушкан ургларны ойнаар үүлдерни ыяавыла чуңар.

УРУГЛАРНЫ ЭМИН ЭРТИР ИЗИРНИКТИР ШУГЛАВАҢАР!

Изиг үеде бичии ургну чиик кылдыр хепкерип, эмчиниң айытканы ёзугаар хүнге, арыг агаарга хөй тудуңар.

Чурттап турар черинерни салгынга каксыңар!

Ургларны, оларның чемин болгаш аяк-савазын халдавырлыг аарыгларның тарадыкчызы — сээктерден камгалаңар.

Бичии ургларны кыжыктап болгаш куза бээрге — доп-дораан эмчиге барыңар!

Тыва областың Санитар чырыдыышкын бажыңы.

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ МЕХАНИЗАЦИЯЗЫНЫҢ УЧИЛИЩЕЗИНГЕ ӨӨРЕНИП КИРИЦЕР

Көдээ ажыл-агый механизациязының Кызылда № 10 училищези 1955 чылдың сентябрь 1-ден октябрь 1-ге чедир электромонтерлар салбырынга (өөредилгениң хуусаазы 10 ай) болгаш трактористер салбырынга (өөредилгениң хуусаазы 6 ай) өөреникчилер хүлээп алырын чарлап тур.

Училищеге 17 хардан өрү назылыг әр болгаш хереәжен хамаатыларны хүлээп алыр. Училищеге кирерлер 7 класс хемчээли-биле билиглиг болур болгаш МТС-териниң болгаш совхозтарының чорутканын барымдаалап хүлээп алыр. Өөредилге үезинде өөреникчилерни стипендиялар, идик-хеп, аъш-чем болгаш ниити чурттаар бажың-биле хандырар.

Училищеге кирерлер бодунуң документизин алгаш келир, а ол ышкаш билииниң болгаш кадыының дугайында шынзылгаларлыг болур.

Училищениң адреси: Кызыл хоорай, Сельская кудумчузу, бажың № [illegible]

Дирек[illegible]

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң—3—88, харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа килдистериниң база бухгалтериясының—3—65,

ТС—02618 Культура эргелелиниң типографиязы